

Annotationes in librum Ludovici Cornelii [i.e. Cornari] de vitae sobriae commodis / [Bernardino Ramazzini].

Contributors

Ramazzini, Bernardino, 1633-1714.

Publication/Creation

Patavii : J.B. Conzatti, 1714.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/rkr4uvdd>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

63050/3

1878

~~G. G. 22.~~
G. H 22

D
b. 30

The Library of the
Wellcome Institute for
the History of Medicine

MEDICAL SOCIETY
OF
LONDON
DEPOSIT

Accession Number

Press Mark

RAMAZZINI, B.

PT

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

<https://archive.org/details/b30509671>

ANNOTATIONES
IN LIBRUM
LUDOVICI CORNELII

DE

VITÆ SOBRIÆ
COMMODIS.

ANNOTATIONES
IN LIBRUM
LUDOVICI CORNELII

ALTE SORBIE
COMMODIS
BERNARDINI RAMAZZINI
PROFESSORIS PRIMARI
SERENISSIMO PRINCIPIS
CLEMENTI JOHANNI
FEDERICO
ESTENSEI
DICTATA

PATAVINO MDCCXIV
Ex Typographia Jo: Baptiste Constantini
SUPERIORIBUS ANNUNTIATIBUS

ANNOTATIONES
IN LIBRUM
LUDOVICI CORNELII

D E

VITÆ SOBRIÆ
COMMODIS

BERNARDINI RAMAZZINI

Practicæ Medicinæ in Patavino Gymnasio

PROFESSORIS PRIMARI.

SERENISSIMO PRINCIPI

CLEMENTI JOANNI

FEDERICO

ESTENSI

D I C A T Æ.

PATAVII: MDCCXIV.

Ex Typographia Jo: Baptistæ Conzatti,

SUPERIORIBUS ANNUENTIBUS:

ANNOTATIONES
SERENISSIMO
LUDOVICO GONZAGA

VITAE SOBRIAE
COMMODIS

BERNARDINI RAMAZZINI
Practicae Medicinae in Paviae Gymnasio
PROFESSORIS PRIMARII

SERENISSIMO PRINCIPIS
GEMINII JOHANNI
FERDINANDO
ENSI

MDCCXIV
PATAVINO
RETIPOGRAPHI JOSEPHUS CONRADUS
SUPPLICO

SERENISSIME PRINCEPS

*Os Scriptores rectè sapere,
qui postquam Opus aliquod
accuratè, quantum licet, elaborarint, Patro-
num querunt cujus tutela Ingenii sui foetum
commendent, persuasum quidem semper ha-
bui;*

buit, *SERENISSIME PRINCEPS*,
sed nescio quomodo mihi obtigit eos imita-
ri, qui ubi alicuius Operis Ideam mente con-
ceperint, palam faciunt quid sit illud de
quo scribere, & cui inscriptum velint, qui-
bus postea non rarò evenit, ut multa in-
tercurrant, quæ Operis absolutionem longum
in tempus remorentur, sicque minus gratum
reddatur diù expectatum Opus. Etenim cum
tribus ab hinc annis Mutinam venissem ut
SERENISSIMO PRINCIPI FRATRI
Tuo Librum meum, De Principum Valetudi-
ne Tuenda offerrem, idque T E presente
egerim, puduit me non parum incogitantia
mea, quòd non antea Opus aliquod conscri-
psissem, TIBI quoque offerrendum, sic enim
Vobis *SERENISSIMIS FRATRIBUS*,
suo cuique literario munere, eodem tempore
litare potuissem. Ut autem pudori meo velum
aliquod prætenderem, *CELSITUDINI*
TUÆ pollicitus sum facturum me quod

parum cautè omiseram ; Patavium itaque
reversus cogitare cœpi quomodo fidem quam
oppigneraram liberare possem, sed veteribus
malis novis accedentibus ; mihi à quacun-
que literaria occupatione feriari necesse fuit,
Et ad luctandum cum ea, quæ mihi in-
cubuit, malorum cohorte, animum intende-
re. Exegi tandem reluctante licet adversa
valetudine, quod ab initio fueram medi-
tatus, Annotationes nempe in Librum Lu-
dovici Cornelii De Vitæ Sobriæ Commodis ; hoc
igitur est quod **CELSITUDINI TUÆ** si-
sto, Et voveo **PRINCEPS SERE-
NISSIME**. Argumentum selegi Nobili-
bus Viris valdè salubre, sed Principi-
bus ; quibus omnia commoda ad vitam
in deliciis traducendam suppetunt perneces-
sarium. Non solum in Obsequii argumen-
tum, sed etiam ad utilitatem Tuam hosce
labores meos **TIBI** inscribere mihi mens
fuit, si legere non gravaberis. Nullus autem
du-

dubito, quin sicut *SERENISSIMUS*
PRINCEPS FRATER TUUS
Librum, quem obtuli perbenignè excepit, ea-
dem quoque benignitate Donarium istud meum
sis excepturus, cuius rei certam spem fa-
cit Comitas Tua, quam præsens sum ad-
miratus, & suspiciunt omnes cum in publi-
cum procedis, à Generosa Tua Indole magna
& egregia facta expectantes, cum ætas iusta
adoleverit, siue TE ad arma tractanda,
siue ad sacram militiam destinarint Syde-
ra; ad cuncta enim munia quæ Generosum
Principem deceant, prius à Natura factus,
quàm institutus videris. Vale diu ac pluri-
mum Spes altera *AT EST INIGENERIS.*

SERENISSIMÆ CELSITUDINIS TUÆ

Humillimus Addictissimus, & Observantissimus
Servus & Cultor
Bernardinus Ramazzini.

LECTORI BENEVOLO

SALUTEM.

QUamvis mei moris non fuerit ex aliorum Operibus ansam capere Libros conscribendi, aut Scriptorum Opera Commentariis illustrandi, cum omnia quæ hætenus edidi tanquam propria ex paupere meo penu hauserim, memor nempe illius quod Epistola 33. scripsit Seneca ad Lucilium suum, nimirum *turpe esse Seni, aut prospicienti Senectutem ex commentario sapere*, hujusmodi Scriptores semper Interpretes, nunquam Auctores vocitans, lubuit tamen experiri quale sit hoc scribendi genus: Opus itaque quod olim Ludovicus Cornelius de Vitæ Sobriæ Commodis edidit Commentariis, & Annotationibus adornandum mihi selegi. Librum hunc Auctor Nobilissimus Patavii edidit Anno 1558. Typis Gratosi Perchacini, quem postea Petrus Maria Frambotti Patavinus Typographus suis Typis recudit anno 1699. adjecta ejusdem Scriptoris Epistola ad Reverendissimum Barbarum Aquilejæ Patriarcham, & Adhortatione ad Vitam Sobriam. Ut autem publicæ utilitati, & commodo operam meam impenderem, omnia isthæc
Ita-

Italico, sermone edita latina reddere constitui, ad id agendum suadente D. Sprecher Nobili Theutone, qui Patavii ad aliquot Menses commoratus est, ac me certum fecit gratum id Opus futurum universæ Germanicæ Nationi, si latinè loqueretur. Equidem inficiari non possum, quin huic humanissimæ Nationi multum debeam, penes quam Scripta mea humaniter, nec sine laude accepta fuere, ac omnia ferè recusa, ut Liber meus de Morbis Artificum in Linguam etiam Germanicam translatus fuerit, sic etiam Opus meum de Principum Valetudine Tuenda, in Actis Lipsiensibus honorificè vidi laudatum, cui Lipsiæ recuso Nobilissimus Vir D. Michael Etmullerus, copiosum Indicem, & Præfationem adjecit. Omnia itaque hætenus Italico Idiomate edita latina feceram, pro re certa habens id à nemine fuisse tentatum, cum maximam diligentiam antea hac in re impendissem. Sed fortè à Doctissimo Viro rescivi Opus istud de Vitæ Sobriæ Commodis à Reverendo Patre Lessio S. J. Theologo celeberrimo, in latinum sermonem translatum fuisse, quod in fine Operis Theologiæ Moralis positum est, summa cum voluptate perlegi. Huic Doctissimo Viro injurius credi posse, mihi visus fuisset, si illius versionis meam præferre voluissem, præterea aliam quo.

quoque ob causam opportunè ad notitiam meam
hoc devenisse pro non vulgari beneficio habui,
nam si translationem meam adhibuisssem, procul
dubio carptor aliquis semiplagiarium me vocitasset,
fuggillando ex hoc Reverendo Patre
me potiores dicendi formulas excerptisse. Con-
tentus itaque esse volui, ut solum hunc Tra-
ctatum commentariis, seu annotationibus phy-
sics, phylologicis, prout tulit occasio ador-
narem, cui negotio tempus vacationum à pu-
blicis Lectionibus hujus anni succisivis horis im-
pendi. Tu Lector benigne hisce meis labori-
bus ad publicam utilitatem, & Vitæ Sobriæ com-
mendationem fruire, & Vale.

N O I
REFORMATORI
DELLO STUDIO DI PADOA.

HAvendo veduto per la Fede di revisione, & approbatione del P. F. Ambrosio Lisotti Inquisitore di Padoa nel Libro intitolato: *Annotatationes in Librum Ladvici Cornelii de Vita Sobria com modis Bernardini Ramazzini &c.* non v'esser cosa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, & parimente per Attestato del Segretario Nostro niente contro Principi, & buoni costumi, concedemo Licenza à Gio: Battista Conzatti Stampatore in Padova, che possi esser stampato, osservando gl'ordini in Materia di Stampe, & presentando le solite copie alle Pubbliche Librerie di Venetia, & di Padoa.
Dat. 8. Settembre 1713:

(Girolamo Venier Kav. Proc. Ref.

(

(Gio: Francesco Morosini Kav. Ref.

Agostino Gadaldini Segret.

LUDOVICI¹
CORNELII
VENETI
TRACTATUS

DE
VITÆ SOBRIÆ
COMMODIS.

Certum est usum in hominibus suc-
cessu temporis verti in naturam,
ita ut illos quodammodò cogat
ad ea usurpanda, quibus consue-
verunt, sive bona ea sint, sive
mala. Pari modo in multis re-
bus videmus usum consuetum habere plus virium
quàm orationem. Neque id negari potest. Imò
crebrò cernimus, eum qui probus est consuetu-
dine improbi ex probo fieri improbum. Et si-
cut bona consuetudo facilè convertitur in pra-
vam, ita è contrario prava subinde reducitur
ad bonam. Nam is qui ex probo consuetudine
pravi factus est pravus, is consuetudine viri pro-
bi

bi rursus redit ad probitatem pristinam . Et hoc totum procedit ex vi usus , & consuetudinis , quæ revera est magna .

Quæ cum mecum ipse perpenderem , animadverti ex vi usus in nostram Italiam non ita pridem , imò ævo meo , tres malos mores invec̃tos . Primus est adulatio , & aulicæ cæremoniæ . Secundus , vivere juxta sensum , & doctrinam Lutheranam : quæ ratio vivendi ab aliquibus immeritò defenditur consuetudine . Tertius crapula . Hæc tria vitia , vel potius crudelia vitæ humanæ monstra , nostris temporibus sustulerunt è vita civili sinceritatem , ab animo religionem , & à corpore sanitatem . Quamobrem statui tractare de ultimo , & ostendere esse abusum ; ut si fieri possit tollatur . Quod ad opinionem Lutheranam , & adulationem attinet brevi præclarum aliquod ingenium laborem sumet ea refutandi , sicque spero ante mortem me visurum hos tres abusus extinctos , & nostram Italiam antiquis , & sanctis moribus suis restitutam .

A N N O T A T I O N E S .

Non immeritò sanè Consuetudo altera natura passim audit , magna enim & admiranda est illius potestas , afficit quippe non solùm corpus , sed etiam animum . Satis notum illud Hippocratis de Cibis deterioribus ,
sed

sed consuetis qui minus lædant quàm meliores, stomachi enim fermentum cum magna ex parte fiat ex reliquiis assumptorum, promptius dissolvit consuetos cibos, uti videmus in Mulieribus, & Virginibus præcipuè, pica & malacia laborantibus, quibus interdum indulgendum est, ut calcem & carbones modicè comedant, ne deliquiis capiantur; sic consueti ad labores, licet ex natura sua imbecilliores, minus patiuntur, quàm fortiores, consuescunt enim spiritus animales faciliè confluere ad musculos, & partes magis exercitas, uti videmus in Citharedis. Ratione quoque consuetudinis homines boni fiunt mali, & mali boni. Nemo repentè malus, ajebat Satyricus, sic etiam nemo repentè bonus, facilius tamen boni fiunt mali, quàm mali fiant boni, ex vicio corruptæ naturæ nostræ ad malum proclivis; exemplum habemus in iis, qui religiosum aliquem cœtum fuerint ingressi, nam licet ad annum ferè integrum, obedientiæ, vitæ sobrietati assueverint, si fortè institutum illud profiteri nolint, & ad secularem vitam redeant, ubi semel vestem exuerint, quamprimùm pristinos mores induunt. Neque solum homines afficit consuetudo, sed etiam bruta, & plantas ipsas, nostris enim temporibus modus inventus est, quo Plantæ nobis obsequi, & fructus præcoces edere cogantur, veluti in Piris, quæ antea in arbores proceras crescere solebant, pumiliones factæ quàm citissimè cultoribus poma reddant, imò porri-

gant, eleganter propterea Virgilius dixit se assiduitate culturae, coegisse ut quamvis avido parerent arva colono. *Tantum pollet omnibus in rebus consuetudo. Galenus in comment. Aphor. 50. primæ sectionis mentionem habet sui Libri de Consuetudinibus, sed hic Liber est inter ea quæ desiderantur. Legendus Gaspar A' Reies qu. 93. Camp. Elis. qui rara exempla de vi consuetudinis refert. Rectè igitur Nobilissimus Scriptor à vi consuetudinis Opus suum exorsus est ad Vitam sobriam incoandam & assequendam.*

Ut ego veniam ad id de quo statui tractare. Dico crapulam esse rem perniciosam, quia vitam sobriam extinxit, & plurimùm sibi subjecit. Et quamvis omnes norint crapulam procedere è vitio gulæ, & vitam sobriam à virtute temperantiæ, nihilominus crapula habetur res liberalis & honorabilis; vita sobria res sordida, & contemptu digna. Hoc totum procedit ex vi consuetudinis, quam sensus & appetitus sensualis introduxerunt, qui ita inescarunt, & inebriarunt homines, ut relicta bona via, se converterint ad sectandam pravam, quæ illos latenter conducit ad peregrinas, & lethiferas infirmitates, & præmaturam senectutem, cum priusquam quadragesimum ætatis annum attingant penè sint decrepiti. Oppositum, vita sobria, priusquam esset hinc ab acta, præ-

præstabat, conservando homines in prospera valetudine, etiam anno ætatis octuagesimo.

O' miseram, & infelicem Italiam! non advertis crapulam quotannis tibi plures eripere personas, quàm posset è medio tollere, vel tempus gravissimæ pestis, vel multi armorum conflictus? Quid dicam de tuis conviviiis verè inhonestis, quæ jam passim in usu, quæ adeò sunt grandia, & intolerabilia, ut mensæ satis capaces fieri nequeant, propter infinitam ciborum multitudinem, qui imponuntur; ita ut opus sit lances alias aliis in cumulum imponere? Quis posset vivere in tantis excessibus, & vitæ humanæ infestis venenis? Per amorem Dei ponatur in istis modus, quia certus sum Majestati Divinæ ea maximè displicere. Abigatur ista nova Mors, illa nostris majoribus inaudita pestis, ne tanta damna animis corporibusque inferat. Sic ut publica auctoritate fiunt provisiones annonæ salubris, ita & in usu moderatio præscribatur, quæ valetudini civium sit consentanea. Nec defunt crapulæ exterminandæ etiam privata remedia, quibus quilibet apud se uti poterit; nimirum si vivat secundum naturæ simplicitatem, quæ paucis est contenta, teneatque medium sanctæ temperantiæ ex rationis præscripto, & assuescat non comedere amplius, quàm vitæ necessitas postulet, certò sibi persuadens, illud

am-

amplius infirmitatem esse , & mortem . Cogitet voluptatem palati momentaneam , sed noxam quam infert corpori , & molestiam diuturnam , eamque tandem ipsum corpus unà cum anima perimere . Vidi ego multos ex meis amicis præstantissimi ingenii , & nobilis naturæ , florenti ætate abreptos ista peste intemperantiæ , qui si viverent , essent & Mundo ornamento , & multis mortalibus solatio . Itaque ut tantis damnis occurram in posterum , statui hoc brevi discursu patefacere , intemperantiam esse abusum , qui facile possit tolli , vita sobria in eius locum introducta . Quod eò libentiùs faciam , quòd multi juvenes ingenio præstantes me ad hoc obstrinxerunt .

Crapula vitium quod semper damnabitur , & semper retinebitur , non abs re pesti similis , imò verè ipsa pestilentia truculentior ab Operis Autore dicitur , utpote quæ latius vagetur , & magnam hominum partem ad interitum deducat . Quod verò magis dolendum non in vulgares homines , sed in Nobiles Viros diritatem suam exercet voluptuosa hæc pestis ; neque enim in rusticanae gentis mapalia , neque artificum tabernas , sed in magnificas Aedes Regumque Turres pedem immittit . Crapula populariter quidem magna intemperantia in victu , tam in esculentis , quàm potulentis
re-

rebus audit, propriè tamen accipitur pro ebrietate ex vino, ut patet ex Aphorismo 5. 5. sect. ubi Hippocrates scripsit quòd, qui repentè Ebrii obmutescunt convulsi moriantur nisi febre corripiantur, aut ubi ad horam deveniant, qua solvuntur crapulae, vocem recuperant, qua de re legendus Galenus in commento; hinc Medici medicamenta acrepala excogitarunt, quæ ut ex Joanne Gorræo in Definitionibus Medicis, ea sunt quæ ebrietatem fieri vetant, vel jam factam discutiant, & alio nomine amethista appellantur; inter amethista, quæ ebrietatè arceant, vel jam factam discutiant, laudatus Gorræus recenset absinthii potum ante cibum, item mirtbi flores, mirbæ, & rutæ, tritorum ex aqua, post Epulas verò brassicam, lactucam, sicuti etiam floris amethisti herbæ odor, corona è croco, vel ex ramulis ajugæ, & multa, quæ vapores excutiant ac dissipant, hoc idem præstare gemmam amethistum, & temulentia adversari ajunt. Curiosum est quod refert Plutarchus Quæstionum Convivialium Lib. p. c. 6. de Medico quodam qui apud Drusum Tiberii Cæsaris filium omnes laceſſebat poculis, ac ne tentaretur crapula, quinas vel senas amygdalas amaras præsumebat, verum detectus, cum prohiberetur, & observaretur, ne tantulum quidem vino resistebat. Etmul. in Schrod. & Morellum de compos. medic. p. 313. pillulas aleophanginas commendat ad præservandum ab ebrietate ubi necesse est, ut benè potemus, ut ipse ait,

ait , quod forsan præstabunt ob insignem amarorem , quem habent , non malè autem doctissimus Scriptor post laudatas pillulas subdidit , ubi necesse est ut bene potemus , cum enim quis ad symposium invitatus accesserit , symposii legibus se adstringit , ac illi necesse est liberalius , quàm ut solet potare , animum exhibendo , sobrietas enim in conviviiis semper suspecta esse consuevit ; cum enim Liberi Patris sacra celebrantibus mos sit quæ operta sunt recludere , & liberè loqui , qui circumspectè potant , nec mero se proiungunt , cæteris odio esse solent , hinc Adagium illud manavit , Odi memorem compotorem , & dictum illud , aut bibat , aut abeat . Sic eleganter Martialis jocosus est in quendam nomine Procillum , hic enim cum apud Poetam cœnasset , & ambo ad bibendum se invitassent , Martialis eum vocavit postridiè ad cœnam , Procillus invitationis memor , Martialis domum die sequenti cœnaturus adiit , at ille jocando , vulgari dicto Odi memorem compotorem Procillum incœnatum dimisit .

Hesternæ tibi nocte dixeramus
 Quincunces puto post decem peractos :
 Cœnares hodie Procille mecum .
 Tu factam tibi rem statim putasti ,
 Et non sobria verba subnotasti .
 Exemplo nimium periculoso
 Μισῶ μνάμονα συμποτήν Πρωκιλλε :

Num

Num verò Medicamenta , quæ acrepala vocant id præstent quod pollicentur mihi compertum non est ; id unum tamen scio , quòd etiamsi ab ebrietate præservandi , seu illam discutiendi vim habeant , semper tamen noxia futura , ut quæ prohibeant , ne vinum epotum mala quæ intulit discutiat , nam ut dici solet vinum eas quas facit dispositiones sanat .

Cum enim viderint parentes suos ætate florenti extinctos , & me in ætate 81. annorum adeò sanum , & valentem , incessit illis desiderium eodem perveniendi , meque rogarunt , ut modum , quem ea in re tenui , aperirem . Itaque ut illorum honesto desiderio faciam satis , & simul alios multos , qui hoc expendere volent , juvem , declarabo causas , quæ me compulerunt intemperantiam deferere , & vitam sobriam capescere , narando modum , quem ea in re secutus sum , & quodnam bonus iste usus in me sit operatus . Hinc clarè cognoscetur , quàm facilè sit vitium intemperantiæ superare . Adjungam in fine , quantos fructus ex vita sobria capiamus .

Rectè quidem ac sapienter Senectutem vitæ meliorem partem appellat , cum in ea ætate homines corporeis illecebris minus infesti , prudentiam cæterasq; virtutes exercere valeant . Seneca Epistola 59. ait du-

bitari posse, an senectus *facæ vitæ* sit, an liquidissimum, & purissimum quiddam, ego autem problema istud sic solvi posse crediderim, *facem vitæ* esse senectam in iis, qui Baccho, & Veneri indulserint aliisque deliciis; purum autem & sincerum esse quiddam in iis qui in iuventute, & virili ætate frugalissimi vixerint. Philosophus quidam centesimum annum agens dolebat, quòd tunc temporis mori deberet, postquam didicisset quomodo esset vivendum. Corporis atque animi vires eodem tempore vigere non possunt; non enim efflorescit virtus animi, nisi vis corporis deflorescat, agebat Plato, ac Heracliti dictum erat *Lux sicca anima sapientissima*. Senes etenim mole corporea minus pressaptiores sunt ad sublimiora contemplanda, hinc manavit illud, *facta juvenum, consilia senum*. Sic Agamemnon dicere solebat, quòd si decem homines Nestori similes habuisset, se brevi Troja potitum fuisse. Non desunt exempla Scriptorum, qui in ultimo senio egregia scripta ediderint, uti Sophocles, qui Oedipum suum recitando Theatri plausum promeruit, & filiorum calumniam diluit; sic Cicero jam senex Librum de Senectute edidit. M. Varro quoque de Re Rustica scripsit 80. annum agens. Octavius Ferrarius olim in Patavino Lyceo Eloquentiæ Professor jam septuagenarius Opera varia conscripsit; atque elegantissimam Orationem de Bono Senectutis habuit. Rectè igitur Nobilissimus Scriptor noster Senectutem potiore fru-

Etum

Etum humanæ vitæ dixit , homo enim cupiditatibus solutus , atque expertus quantum sit in rebus inane , cæterorum , inter tempestates & procellas luctantium calamitates , tanquam in portu respicit . Talem verò senectam , quæ prægressis ætatibus cum vitæ sobrietate exactis successerit , verum & potiore vitæ humanæ fructum esse , rationes quoque Medicæ palam faciunt , etenim in hujusmodi ætate sanguinis & aliorum fluidorum in Orbem motus placidus est & compositus , ubi in Juventute turbulentus est , & inæqualis , bilis ferocia ab humore melancholico , qui in hac ætate prævalet compescitur , unde est quòd melancholici dicantur ingeniosi , totius enim corporis temperamentum ad siccitatem vergit , sicque anima rationalis , ab humorum mole minus pressa ad operationes suas obeundas promptior est .

Dico ergo , infirmitates , quæ non solum initia in me dederant , sed etiam magnos progressus fecerant , causam mihi præbuisse relinquendæ intemperantiæ , cui multum eram addictus . Per hanc enim , & pravitatem mei temperamenti (cum stomachus mihi esset frigidissimus , & humidissimus) incideram in varios morbos , nempe in dolorem stomachi , & sæpè lateris , initiaque podagræ , cum una febricula ferè continua , & siti perpetua . Ex hac pessima dispositione non

aliud mihi restabat expectandum, quàm ut post multas vitæ molestias, ac dolores finem acciperem per mortem: cum tamen vita mea tantum per naturam adhuc abesset à termino, quantum per intemperantiam ei erat propinqua. Cum igitur hisce modis affectus essem ab anno trigesimo quinto usque ad quadragesimum ætatis meæ, adhibitis, & tentatis omnibus remediis absque fructu, dixerunt Medici, unam adhuc meis malis superesse medicinam, si velim ea constanter uti, & patienter continuare, nempe vitam sobriam, & ordinatam, hanc habere maximam vim ad sanitatem recuperandam, & conservandam, sicut ei contraria maximam vim habet ad eam labefactandam, & extinguendam; ut ego jam experientia didiceram. Illa enim homines pravæ complexionis, & ætate decrepitos conservat sanos, hæc etiam ætate florentes, & perfectissimæ complexionis prostermit, & longissimo tempore in morbis detinet. Quod etiam ipsa ratio convincit. Nam contrariæ causæ contrarias habent operationes & effectus: vitia naturæ sæpè arte emendari, terrasque steriles & malignas mangonio agriculturæ reddi fertiles, & fructiferas. Addebant nisi tali remedio tunc uterer, intra paucos menses me eò redactum iri ut amplius juvari nequeam, & postea intra paucos alios moriturum. Auditis
his

his rationibus , cum abhorrerem à morte adeò præmatura ; & præmerer assiduè morborum doloribus , persuasus fui , ex temperantia , & intemperantia necessario supradictos contrarios effectus nasci debere , & spe bona vitandæ mortis , & emergendi è doloribus animatus , statui me dedere vitæ ordinatæ .

Itaque accepto ab illis modo quem deberem tenere , intellexi me non posse comedere , aut bibere nisi è cibus , & vino , quæ vocantur infirmorum , idque in modica quantitate . Idem mihi antea mandarant , sed ego tunc temporis cum modo meo vivere vellem , & tales cibos fastidirem non acquiescebam , sed vescebar cibus palato gratis , & cum sentirem internos ardores bibe-
bam vina gustui amica idque magna copia , nec tamen ea de re quidquam Medicis dicebam , ut passim moris est infirmorum . Sed postquam statui sectari temperantiam , & rationis ductum , & viderem non esse rem difficilem , sed proprium , & debitum hominis officium , ita me addixi huic vivendi rationi , ut nunquam à recto tramite defle-
cterem . Quod cum facerem , paucos intra dies cœpi cognoscere tali modo me plurimùm juvari cumque continuando , intra spatium temporis minus anno (& si videri queat alicui incredibile) fui ab omnibus meis infirmitatibus prorsus immunis , & liber .

In.

Ingenua sanè confessione, ut solent magni Viri, Nobilissimus Scriptor errores suos, & difficultatem exponit, in deliberatione transitus à vita lauta, & opipara ad frugalem, & sobriam, non secus ac olim D. Augustinus, in Libro suarum Confessionum animi anxietatem quam passus est, ab erroribus mentis quibus involutum se agnoscebat ad veram Religionem, transeundo. Medicorum itaque consiliis, qui Cornelio suadebant nullam aliam spem à morte evadendi superesse, nisi totum sobrietati, ac continentiae se dederet, auscultans, paucorum dierum spatio expertus est, quanta vis esset in victus moderamine, ut unius anni decursu, se cum sanitate in gratiam rediisse cognoverit; ubi enim antea stomachi imbecillitate, renum passione, lenta febre, & Podagra laboraret, integer, sanus factus est. Quid possit in artbriticis fluxionibus parcitas ciborum, & à vino abstinencia multa apud Scriptores prostant exempla; unum sufficiat referre quod legitur apud Gasp. A' Reies in Campo Elisio Jucundarum Quaestionum quaest. 88. & Drexellium in Gymnasio patientiae, exemplum est Francisci Pechii Viri illustris qui 19. annorum spatio solo pane & aquae potu ab artbritide à qua malè plectebatur liberatus est. Miseranda quidem sed curiosa, & scitu digna est hujusmodi historia, quae apud laudatos Autores fusè describitur. Vir iste nobilis italicus quinquagenarius, dum iter ageret, à Marchione quodam,

dam, cui magnò odio erat, per insidias captus est, & in carcerem fœdum & putidum detrusus est, custodia & cura servo comissa, ea lege ut singulis diebus, nil aliud captivo suppeditaret quàm frustulum panis; & aquæ pauxillum, in hunc finem, ut non moreretur, sed solùm ut se quotidie mori persentiret, hoc victu in eo carcere detentus est, usque ad 19. annos, quo tempore Arce illa à Gallis captarepertus est Vir ille in eo carcere inclusus promissa barba ad pectus, laceris vestibus, ut larvæ potius, quàm hominis speciem referret; eductus itaque tanquam à sepulchro & libertati est restitutus, sed sanus & à podagra omninò immunis ad patriam rediit, ubi omnibus qui illum noverant magnæ admirationi fuit, dum illum spectarent gladio accinctum, ab arthritide integrum & sanum cùm antea vix baculo posset incedere. Tam grande beneficium à victu sobrietate, licet coacta, retulit Franciscus Peckius. Rationibus ergo, & exemplis satis patet quanta commendatione digna sit vita sobria, quare mirari subest, quomodo Spero Speronius Auctori nostro Epistolam scripserit, in qua variis argumentis, ingeniosis tamen, vitam hanc sobriam improbare contendit.

Sanus effectus cœpi, considerare vim temperantiæ, & ita mecum reputare: si temperantia
tan-

tantas habuit vires , ut tanta mea mala profligaret , & sanitatem adduceret ; multò magis vim habebit , ut mihi sanitatem conservet , & pravam meam complexionem juvet , & debilem stomachum corroboret . Quapropter diligentissimè cœpi investigare , qui cibi proposito meo congruerent , qui adversarentur , & statui experiri , si illi qui gustui placeant , mihi commodum , an noxam adferrent ; & an proverbium illud quo homines gulæ dediti , se tueri solent , *Quod sapit , nutrit , & juvat* , sit veritati consentaneum . Hoc cum facerem , apprehendi esse falsum : nam vina fortia , & frigidissima optimè mihi sapiebant ; similiter Melones , & alii fructus , lactuca cruda , pisces , caro porcina , tortulæ , legumina , cibi ex pasta farinæ , & similes ; tamen ex his omnibus nocumentum sentiebam . Itaq; experientia fretus , ciborum illa genera , & vina fortia , & potionem frigidam reliqui , assumpto vino , quod stomacho meo esset commodum eaq; mensura , quæ facilè posset concoqui , idem feci in cibis quod ad qualitatem , & quantitatem attinet ; simul ita assuescens , ut nunquam appetitu cibi potiusve satur à mensa discederem , sed possem amplius comedere & bibere ; secutus ea in re dictum commune *se non satiare cibis , studium esse sanitatis* .

Hac ratione, submota intemperantia , me addixi

vitæ sobriæ , & regulatæ , quæ primò in me operata est id quod dixi , nimirum , ut intervallo minore quàm unius anni liberatus fuerim omnibus malis , quæ tanto tempore me obsederant , & redita erant quasi incurabilia , deinde ut impofterum non amplius quotannis in morbum inciderem , sicut antea solitus eram , cum sensibus , & appetitui obsecundarem . Ab eo itaque tempore liberatus fui , & sanissimus effectus , idque mihi in hanc horam continuavit , eò quòd à suscepta sobriæ vitæ ratione nunquam discesserim , quæ sua vi admirabili efficit , ut cibus & potus congrua mensura assumptus vim suam corpori relinquat , & superflua sine difficultate exeant , nullo pravo humore in corpore generato .

Cum hac diætâ , ab aliis quibusdam nocumentis mihi cavi , nimirum à nimio calore , frigore , fatigatione , vigiliis , & ab excessu in opere venereo ; itemque ab habitatione noxii aeris , à ventis , & solis ardore . Et si enim in mensura cibi , & potus ratio valetudinis potissimùm consistat ; tamen illa quoque quæ jam commemorata , suam vim habent .

Assertioni Scriptoris nostri , qua dictum illud satis vulgatum , quod sapit nutrit , falsum esse pronunciat , non tam facilè assentiri possum , siquidem etiam
C ali-

aliquando id quod gustui pergratum est , stomacho no-
 xium deprehendatur , & pro alimonia potius prae-
 humores suggerat , id probabilius acceptum referri
 posse crediderim intemperantiae , dum perdifficile est ,
 ut in re suavi , & jucunda temperantiae modus ser-
 vetur , neque solum in ciborum genere , sed multis
 aliis in rebus voluptuosis , ut in aphrodisiaco negotio ,
 quod si raram sit corpus excitat , si frequens dis-
 solvit , ut ait Celsus , non frustra equidem linguae , &
 palato tam exquisitum sensum natura indidit , ut me-
 diante gustu non solum homines , sed bruta quoque di-
 gnoscant quae salutaria , quae noxia . Plantarum
 virtutes proprias , gustu , & odore dignosci posse ,
 passim tradidit Galenus in Libris de Simpl. Med. fa-
 cultatibus . Curiosum est quod observatur in Bobus , E-
 quis , aliisque animalibus , nam si illorum ori offera-
 tur herbae fasciculus , in quo aliqua sit planta ipsis in-
 grata , solo odoratu eam cognoscunt , atque adver-
 santur . Sic passim videmus , quod si naribus graveo-
 lentia offerantur , seu quid amarum , aut acre gustetur ,
 illic stomachus noxam sentit , & aversionem demon-
 strat , in versis fibris ad nauseam usque ; haec tamen in-
 telligenda velim de corporibus sanis ; in aegris enim res
 jucundae & suaviorum in fastidio sunt , & deteriora
 appetuntur , depravatis nempe fermentis partium , &
 ventriculi , modus itaque servandus in iis , quae gustui
 blandiuntur ; non ideo tamen inficias , quin quaedam sint ,
 quae

quæ sensus gustum pelliciant , & parum vel nihil nutriant , ac interdum graviter lædant , qualia sunt fungi , venenum voluptuosum , ut illos vocat Plinius , quæ integras interdum familias , & tota convivia funestarent , ut plurimum tamen in humanis corporibus , quæ palato sapiunt lubenter excipit stomachus , & ex iis beneficium , atque solamen experitur , ut exempli gratia per æstatem acida , quæ avidè appetuntur , acidum ventriculi ex bilis prædominio depressum exaltant , per hyemem dulcia aromatica , vina meraca idem fermentum multo acore saturatum contemperant , & ad dulcedinem quandam deducunt .

Non solum autem iis qui sanitati , & longævitati student , necessariam esse à ciborum quantitate , & qualitate temperantiam , sed à multis aliis cavendum esse , veluti à nimio exercitio , ab insalubrium locorum habitatione , à ventis , & insolatu , à quibus cavere homini libero non admodum difficile esse scribit Auctor noster . Multum autem refert in quo loco quis vitæ majorem partem traducat ; Beotia olim malè audiebat , Croton verò benè , unde manavit Adagium Crotone salubrior ; ubi enim aer purus est , homines longævi sunt , aer siquidem non solum in cute , sed intus nostra viscera perlusirat , quare Hippocrates in Libro de Flatibus aerem autorem , & dominum appellabat eorum quæ in nostris corporibus accidunt . Exercitium contrarias habet vires , modicum implet , immodicum

extenuat, quod idem de frictione scripsit Celsus. Ventus nihil aliud est, quàm aerei oceani tempestas, unde fieri nequit, quin tota humoralis massa susque deque agitetur; insolatio verò æstivo tempore præsertim capiti, ac universo corpori valdè noxia est. Observatione dignum quod scripsit Hippocrates, Æstate lentè ambulandum, præter quàm ad Solem, in promptu autem est ratio, quia moto ac diverberato aere, solares sagittæ minus feriunt.

Servavi me quoque quantum potui immunem ab odio, & melancholia, aliisque animi perturbationibus, quæ magnam in corpora nostra vim obtinent. Non tamen ita potui me ab omnibus istis servare liberum, quin subinde in quædam incidere, sed ea res mihi ad hoc adminiculo fuit, ut cognoscerem per experientiam, illa non magnam vim habere, nec magna posse damna inferre in corpora, quæ moderatione cibi, & potus benè sunt disposita, ita ut verè possim dicere, eos, qui in duobus istis, quæ per os intrant, congruam mensuram servaverint, ab aliis excessibus parum nocumenti passuros. Confirmat id Galenus, cum ait, omnes alios excessus v. g. solis ardorem, frigora, ventos, labores, parum ei nocuisse, eò quòd in duobus illis, quæ per os intrant, nimirum in cibo, & potu debitam moderationem ser-

varet, ac proinde ab illis incommodis nunquam ægrotasse, nisi per unum diem. Id ita se habere, per experientiam cognovi, sicut testari possunt multi qui me noverunt. Sæpè enim passus frigora, calores, & alia hujusmodi corporis incommoda, sæpè animi non modicas vexationes: sed parum hæc mihi nocuerunt, cum tamen aliis, qui temperatè non vivebant, nocuerint plurimùm. Cum enim frater meus, & alii quidam de mea familia viderent motam mihi à viris potentibus litem maximi momenti, & metuerent ne causa caderem, correpti sunt humore melancholico, qui in corporibus vitæ inordinatæ solet abundare, qui malignitate contracta ita increvit, ut eis mortem præmaturam attulerit. Ego verò cui res maximè cordi esse debebat, nihil passus sum incommodi, eò quòd talis humor in me non esset superfluous, quin imò ut mihi ipse animum adderem, conabar credere, divina providentia hanc litem mihi excitatam, ut cognoscerem quantam vim sobria vita in corporibus animisque nostris habeat, ac tandem me fore victorem, sicut paulò post evenit. Nam in fine victoriam retuli magno meo honore, & fructu rei familiaris. Unde percepi maximum gaudium, quod tamen corpori nocumentum inferre non potuit. Ex quibus perspicuum est, neque melancholiam, neque alium animi affectum

etum nocere posse corporibus vitæ temperatæ.

*Quid possint in humanis corporibus animi pathe-
mata, qualia sunt amor, odium, timor, ira, spes,
improvisum gaudium, & alia hujusmodi, vel ex
hoc intelligi potest, quod in vultu hominum se pro-
dant, & proprios in promptu habeant colores, qua
de re legendus Chambreus in Libro de Passionum cha-
racteribus. Extant apud Scriptores in hanc rem me-
morandæ historiæ eorum, qui ex nimio iræ impetu,
timore, improvise gaudio, repentina morte obiere. In-
ter Philosophos veteres inventi sunt, qui apathiam
sibi procurarent, veluti Stoici, atque animum ita fir-
mare solebant, ut nihil quæ ex fortuitis casibus eve-
niunt, illorum pacem interturbare possent, unde Ana-
charsis cum in mortario tunderetur, tunsori suo di-
xit, corpus, non animum tundis. Epicurei, qui
voluptatum cupidissimi, indolentiæ studebant, quoties-
cumque dolore aliquo afficerentur, ut refert Cicero de
Finibus Bonorum, hoc unicum habebant solamen, di-
cendo, dolor si magnus brevis, si longus levis.
Non immeritò damnabat Seneca Democritum omnia ir-
ridentem, & Eraclitum, humanas misérias deflen-
tem: alienis malis torqueri æterna miseria est, alio-
rum mala ridere, inhumanitas est, utraque igitur
extrema evitanda, mediocritas autem laudanda, neq;
solum in aliis, sed in se ipso quoque ubi quis infortu-
nio*

nio aliquo, vel animo, vel corpore afficitur; rectè propterea idem Seneca de Consolatione ad Polibium protulit, nam & mala sua non sentire, non est hominis, & non ferre non est Viri. Moderamen igitur habendum in animi passionibus regendis, ne sanitati officiant, seu quàm minimè lædant, rectè propterea scribit Autor noster, iis qui sobriam vitam agant non tam graves noxas inferre animi pathemata, uti in iis qui inter delitias & mensas opiparas vitam traducunt, uti in se ipso expertus est laudatus Scriptor noster, licet non levem vexationem ob lites familiæ suæ intentatas passus fuisset, eidem fato non succubuit, ac illius Frater, qui animi mœrore confectus interiit, quale beneficium soli vitæ sobrietati acceptum refert.

Amplius dico etiam contusiones & lapsus, qui aliis periculum mortis adferre solent & gravissimè afficere non posse nisi modicum nocumentum, & modicum dolorem talibus corporibus adferre. Hoc ita esse experientia probavi, cum essem septuagenarius. Cum enim rheda celeriter procederem, accidit eam everti, & sic everfam per aliquod spacium impetu equorum raptari. Hinc graviter mihi læsum caput & corpus universum, & insuper alterum brachium, & altera tibia suis juncturis diyulsa. Domum relatus cum à medicis

cis viderer adeò malè mulctatus , concluderunt me intra triduum esse moriturum . Nihilominus posse in omnem eventum adhiberi duo remedia ; sectionem venæ , & medicamentum evacuans ; ut humorum affluxus , & inflammatio , & febris (quæ certissimè mox putabatur secutura) impediatur . Ego contra , cum scirem vitam meam ordinatam tot annis continuatam , humores corporis mei ita temperasse , & dispensasse , ut non possent multum conturbari , aut confluxum gravem efficere , recusavi utrumque remedium & solùm jussî ut tibiam & brachium suis juncturis restituerent , & singulas partes congruis oleis ungerent : sicque absque alio remedio convalui , nullo alio incommodo , nulla alteratione affectus quæ medicis instar miraculi visa . Unde concludo eos qui vitam temperatam colunt , parum mali ab aliis incommodis sensuros .

Egregium porrò documentum ad Medicam Praxim suggerit casus , quem Scriptor noster sibi accidisse refert , dum enim curru veberetur , raptis in fugam Equis , & curru revoluto , annum agens 70. graves capitis percussiones , & luxationem in brachio , & uno crurum passus est , quam ob causam phlebotomiam à Medicis imperatam , sibi noluit administrari , ac perfectè convaluit . Hac in re non leviter interdum à Me-

à Medicis peccatur ; nam in vulneribus , in casu ab alto , luxationibus , ossium fracturis , indiscriminatim venam secari jubent , ita ut piaculum videatur , si tale remedium ommissum fuerit ; siquidem si tempestivè luxatum os fuerit repositum , & convenientes ligaturæ factæ fuerint , & Patiens sanus sit , ac ad temperantiæ leges degere solitus , à prudenti Medico omitti potest venæ sectio ; Rectè propterea sibi consuluit Nobilis Scriptor rejecta sanguinis missione , qui jam satis norat in suo corpore non adesse nec plethoriam , neque cachochimiam ob prægressam vitæ sobrietatem , quæ in hujusmodi casibus utramque paginam absolvit . Multum autem refert num qui ab aliquo externo casu læditur , uti ex vulnere , casu ab alto , articulorum luxationibus & hujusmodi accidentibus sit perfectè sanus , sive pravis humoribus scateat , sit enim persæpè , ut ex parvo vulnere quis moriatur , alius ex magno convalescat , quod non nisi referendum ad malum apparatus latentem in primo casu , & in secundo ad bonam humorum constitutionem . Aureus locus est Hippocratis in 5. Epidemiorum . Pulchra Nerei filia , à muliercula amica ludente , lata manu percussa est in sinciput , & tunc quidem vertigine capta est , & sine spiritu erat , & cum domum venisset , statim febris ardens corripiebat , & caput dolebat , & rubor circa faciem erat , nona mortua est ; le-

gendus *Vallesius in commento . De iis , qui ex levi vulnere seu contusione moriuntur , Hippocrates hæc scripsit verba in Libro de Cap.Vuln.* His mors non contingit secundum justitiam, etiam si contingat, hoc est, non ratione vulneris, sed pravi apparatus pereunt, neque tanquam homicidæ culpandi sunt qui tale vulnus inflixerint, consulendus hac in re *Paulus Zacchias in quæst. Medico-Legal.*

Sed & hoc quoque per experientiam cognovi, ordinatæ vitæ regulam diu observatam, non sine gravissimo incommodo violari. Quatuor jam anni sunt (accidit enim cum septuaginta octo essem annorum) cum Medicorum consilio, & meorum importunitate assidua inductus sum, ut aliquid mensuræ consuetæ adiicerem. Varias rationes adferebant: senilem ætatem non posse tam modico cibo & potu sustentari; neque solum dandam operam, ut natura utcumque sustentetur, sed etiam robur & vigorem habeat, idque nisi per cibum, & potum fieri posse. Ego contra, naturam paucis esse contentam, me tot annis modica illa mensura sanum perseverasse: hanc consuetudinem mihi versam in naturam: rationi consonum esse, ut crescentibus annis, & viribus sensim decrescen-
tibus, cibi potusque mensura minuatur potius quàm augeatur; ut patiens sit proportionatum agenti:
sto-

stomachi vim sensim fieri imbecilliorē . Huc pertinere duo proverbia apud Italos usitata . Alterum *Qui multum vult comedere , comedat parum* : nimirum quia parum comedendo protrahit vitam . Alterum , plus juvat cibus qui superest comedenti , quàm qui ab illo comestus . Ubi insinuatur nocuumēntum immoderati cibi assumpti majus esse , quàm sit commodum ex moderato . Verùm hæc omnia , illis assiduè urgentibus , me tueri non potuerunt .

Exactam victus rationem in statu morboſo religiosè observandam , ego quidem existimo , ac præsertim in acutis , ut ex paucarum unciarum adjectione , vel detractiōe , ingentia mala suscipi possint , in statu quoque neutro , cum quis est inter morbum & sanitatem , veluti in æquilibrio , facilè est ut ex liberiori victu sublato æquilibrio , decidat in morbum . In statu sanitatis tam rigidas leges servandas , durum , & asperum videtur , nec ad Reipublicæ bonum satis conveniens ; detur hoc iis , qui senium attigerint , jam emeritis , & rude donatis , postquam ad publicum bonum vitam meliorem exegerint , at juvenes , & Viros præsertim Nobiles , commoda sanitate gaudentes , tam arctis vivendi legibus adstringere velle , æquum non est . Quomodo enim quis militiæ operam dare poterit , seu in legationibus longa itinera capeſcere , quomodo in Patria variis fungi muneribus , quo-

modò Medicus quotidiana ægrorum visitationi addictus, quomodo Juris Peritus, qui professionem cui se addixit execratur, ad galli cantum, consultor ubi ostia pulsat, tam ordinatè, & ad libellam cibos captare poterunt, ut vires reficiant, rectè igitur monuit Celsus, Qui sanus & suæ spontis est, nullis se debet obligare legibus, largiamur itaque è morbo evalescentibus, eòque magis iis, qui ex acuto morbo decumbunt, hujusmodi cautionibus exhibendum cibum, ac tempestivè in pondere numero, & mensura, ut dici solet, non ita verò in sanis corporibus. Elegans historia extat in hanc rem notatu digna, 3. in primo Epid. Filia Philonis intempestivè cœnavit, mortua est. Notatu dignum est, quod in curatione vulnerrum observant chirurgi, qui cum accedant ad vulneris curationem, ex largiori copia puris manantis ex vulnere, facilè divinant, vulneratum à præscripta victus ratione aberasse.

Itaque ne viderer obstinator, & ut amicis gratificarer, cessi tandem, & permisi mensuram cibi augeri, sed duabus dumtaxat unciis. Cum enim antea mensura cibi diurni totius, nimirum panis, vitelli ovi, carnis & ferculi, esset unciarum duodecim exactè pensata, auxi adjectis duabus unciis ad quatuordecim; mensuram potus, quæ uncinarum erat quatuordecim auxi ad sexdecim, duabus

bus similiter uncis adjectis . Hoc augmentum post decem dies ita in me cœpit operari , ut ex læto & alacri factus sim melancholicus , & cholericus , adeò ut omnia mihi essent molesta , nec scirem quid dicerem , aut facerem . Duodecimo die invasit me dolor lateris , qui 22. horas duravit , deinde supervenit febris gravissima , quæ 35. dies & totidem noctes continuavit : etsi post quintum decimum diem semper minor evaserit . Accedebat , quòd interea temporis non possem capere somnum , vel ad unius horæ quadrantem , unde omnes judicabant me moriturum . Nihilominus (Dei gratia) me curavi sola regula illa vivendi , etsi jam essem annorum 78. & hyems esset auraque frigidissima , & corpus extrema macie confectum . Mihique certum est , nihil aliud post Deum me à morte liberafse , quàm exactam illam vitæ regulam tot annis à me continuatam , quo tempore universo nihil mali sensi , nisi subinde aliquam indispositionem unius aut alterius diei . Tot enim annorum temperantia , consumptis pravis humoribus , non permiserat alios malignos subnasci , neque probos corrumpi , aut malignam qualitatem contrahere , sicut in senum corporibus , qui absque hujusmodi regula vivunt , evenire solet . Nulla in humoribus corporis mei senilis malignitas , quæ mortales occidere solet . Nova autem illa ex nova inordinatione , de qua
di-

dixi , introducta , vim non habuit (etsi malum
esset gravissimum) ad me occidendum .

Ex his clarè perspicui potest , quanta sit vis re-
cti ordinis , & inordinationis , temperantiæ inquam
& intemperantiæ : quarum illa tot annos me sa-
num præstitit , hæc etsi exiguus fuerit excessus ,
paucis diebus ita prostravit . Si mundus ordine
constat , si vita nostra corporalis pendet ab har-
monia & proportionem humorum , ac elementorum ,
mirum non est , si ordine certa regula debeat
conservari , & inordinatione lædi , ac destrui .
Ordo disciplinas reddit faciliores , exercitum ef-
ficat victorem ; regna , civitates , & familias in
pace retinet , & confirmat . Unde concludo , vi-
tam ordinatam esse certissimam rationem , & fun-
damentum vitæ sanæ , & longævæ , ac veram , &
solam medicinam morborum plurimorum . Neque
id quispiam negare potest , qui rem attentius in-
spexerit . Hinc Medicus cum infirmum visitat , hanc
ei primam medicinam præscribit , ut certa mensura
cibum potumque sumat , eandem commendat jam
curato , si sanitatem retinere desiderat . Neque
dubitandum est , quin à morbis imposterum liber
foret , si talem vitæ rationem teneret : quia omnes
illas morborum causas rescicaret , & ita nec Me-
dicis , nec medicamentis ei opus foret .

Re-

Rectè quidem ratiocinatur laudatissimus Scriptor, quòd sicuti ordine, & iusto victus regimine relicto, sanitas pessum it, ita eodem restituto, salus pristina recuperetur, ut per eandem viam sit retrocedendum, unde quis aberrarat. Temperamentum nostri corporis nil aliud esse, quàm humorum, licet variae naturæ consonantiam & moderationem, satis liquet, imò animam hominis nil aliud esse, quàm harmoniam veluti quandam, opinio fuit Galeni. Sanitatem concordiam esse animæ cum corpore scripsit Plato, ita ut inter hæc duo adsit proportio quædam, nam si animus nimis excellens sit & vivax in corpore tenui, illud concutiat, & languoribus impleat, si verò corporis vires animum superent, illum obruant, ac torpentem reddant. De æsthetica, & harmonica proportionem partium humani corporis, ut etiam in iis partibus, quæ pudenda dicuntur, atque ideò velantur, non minus sit decoris, quàm utilitatis, multa scitu digna habentur apud Lactantium Firmianum, Cassiodorum. Quidnam autem erat illud, quod tantopere admirabantur Sculptores in statua illa Policleti, quæ Canon, & Regula vocata est, quàm partium humani corporis harmonia quædam, & commensuratio? Longè verò maiorem esse pulchritudinem partium interiorum, scripsit Divus Augustinus De Civitate Dei Libro 22. Si numeri, quibus coaptatio, quæ harmonia græcè dicitur, noti esse possent, in inte-

rio-

rioribus quoque visceribus, quæ nullum ostendant decus, ita delectaret pulchritudo rationis, ut omni formæ apparenti, quæ oculis placet, ipsius mentis, quæ oculis utitur, præferretur arbitrio; *pulchritudinis autem tum externarum, tum internarum partium conservatrix unica est nunquam satis laudanda sobrietas.*

Imò si animum ad ea quæ oportet, attendere velit, se ipse Medicum efficiet, & quidem perfectissimum. Nam re vera homo non potest esse aliis perfectus Medicus, sed tantum sibi soli. Cujus rei hæc est ratio. Quivis enim diversis experientiis potest cognoscere naturæ suæ conditionem, suasque occultas proprietates: qualis cibus, & potus, & quæ mensura naturæ congruat. Hæc tamen non ita possunt cognosci in aliis: quia opus longa experientia, & observatione exactissima, quam circa alios non facile habere possumus; præsertim cum major sit diversitas temperamentorum, quàm vultuum. Quis credat, vinum vetus nocere meo stomacho, & novum juvare? me pipere minus incalescere, quàm cinnamomo? Quis medicorum has duas occultas proprietates mihi indicare potuisset, si ego longa experientia vix tandem eas deprehendere potui? Itaque alter alteri non potest esse perfectus Medicus. Unde cum ho-

mo

mo non habeat meliorem se ipso Medicum, nec melius medicamentum, quàm sobriam vitam, perspicuum est hanc omninò amplectendam.

Nullum adhuc repertum fuisse Medicum perfectum, nec spem esse, quòd posthac reperiri possit, licet asserere. Hippocrates ipse in Ep. ad Demo. ingenuè scripsit, se licet senem Medicinæ finem non attigisse. Galenus in 3. Methodi huius rei causam attigit, quæ alia non est, quàm quòd impossibile sit posse Medicum, cuiusq; hominis naturam, & proprietates habere perspectas; ego enim si cuiusque privati naturam explorare ad unguem scirem, utique qualem fuisse Æsculapium mente concipio, talem me esse putarem. Quotus enim quisque est, qui licet peritus, & præsertim ex iis, quos Poliatros vocant, continuè Praxi addictos, qui possit ægri cuiusque, interdum etiam antea non visi, naturam, & proprietates habere cognititas? Rectè propterea Celsus in Præ. agebat utiliore esse Medicum familiarem, quàm extraneum. Ex hac naturarum diversitate non malè infert Operis Auctor, neminem perfectiorem esse Medicum aliorum, quàm sui ipsius, ut qui longa experientia, & usu rerum cognoverit quid sibi prosit, quid noceat. Sic Tiberius Nero Tacito referente 6. Annalium eludere solebat Medicorum artes, & eos, qui post 30. annum non internoscebant corpori suo utilia. Memorat porrò particularem quan-

E dam

dam in seipso idiosyncrasiam, nempe quod vinum vetus exacto anno sibi valde noxium esse, & recens perutile. Victus itaque ratione instituta, tum in statu ægro, tum sano utramque paginam absolvet, Curatricis, & Præservatricis Medicinæ vices subeundo; neque alio remedio, quàm exactissima vivendi norma usum fuisse crediderim. Asclepiadem Prusiensem ad corporis firmitudinem adeò integram usq; ad extremum senium servandam, sponsione facta cum fortuna, ne Medicus crederetur, si unquam invalidus ullo modo fuisset ipse, ut ait Plinius Libro 7. Cap. 37.; qui, ut idem Plinius Libro 36., totam veterem Medicinam turbavit, rejectis Medicamentis, nova instituta curandi ratione per cibi abstinentiam, alias vini, fricationes corporis, ambulationes, gestationes, & alia hujusmodi. Haud aliter Antiochus Medicus, uti apud Galenum 5. De San. Tuen. sobrietatis amantissimus longævitatē obtinuit, cum autem esset decrepitus, ad lampadem vitalem sustentandam, quæ continuam exigebat pabuli suffectionem, ter in die cibum capiebat, hora tertia, vel quarta panem sumebat cum melle attico cocto, hora sexta, vel septima lotus, mediocriter prandebat, primùm iis sumptis, quæ alvum deiciunt, posthæc maximè piscibus, vel quos saxatiles vocant, vel qui in alto mari degunt, rursus in cœna à piscium esu sustinuit, sed boni succi aliquid, ac quod non faciliè putresceret capiebat. Cur au-
tem

*tem contra veterum morem, liberalius pranderet, quàm n
cœnaret Medicus ille, non apparet ratio, nisi fortè ea
sit, quam adfert Jo: Langius Epist. Med. Libro primo
Epist. 55, in qua postquam variis argumentis ostendit
nostris etiam temporibus, largiorem esse debere cœnam,
quàm prandium, historiam hanc Antiochi Medici me-
morans, ait senectutem, & præsertim decrepitam tan-
quam morbosum statum considerandam, ideòque con-
trario modo tractandam, quàm in statu firmæ valetu-
dinis.*

Non tamen negaverim quin Medici sint necessa-
rii, & magni pendendi, ad cognoscendos, & cu-
randos morbos in quos sæpè incurrunt qui vitam
ordinatam non sectantur. Si enim amicus, qui te
visitat in morbo & solum verbis solatur, & com-
patitur rem tibi gratam præstat, quantò tibi ca-
rior debet esse Medicus, qui instar amici te in-
visit ut juvet, remedia adhibet, & salutem tibi
promittit? Verùm ut quis sanum se conservet sen-
tio deberi amplecti loco Medici vitam regulatam,
quæ ut experientia constat, est medicina natura-
lis & nobis propria, quia etiam maligni tempe-
ramenti corpora conservat sana, & efficit ut ad
longum ævum etiam centum annorum & amplius
vitam proferant, & tandem absque doloribus,
& humorum perturbatione vitam finiant, ac per

puram humoris radicalis consumptionem , instar lampadis extinguantur . Multi putarunt id posse fieri auro potabili , & lapide philosophico (quem elixir vocant) à multis quæsito , à paucis invento , sed frustra sunt si vita temperata absit .

Seneca in Epistola 78. ad Lucillum suum , gravem destilationem , qua laborabat , ad summam maciem deductus , memorans , magno solamini amicos sibi fuisse refert . Multum mihi contulerunt ad bonam valetudinem amici , quorum adhortationibus , ac variis sermonibus allevabar , quidquid enim animum erexit , etiam corpori prodest . Ad sanitatem verò obtinendam , valdè conferet si Medicus decumbentis sit amicus , & familiaris , nam ex eodem Seneca 4. Contr. Nihil magis ægris prodest , quàm curari ab eo , à quo volunt , confidentia enim ægrorum plures sanat , quàm remedia . Hac sorte tamen non fruuntur , nisi qui sui sunt juris , qui pro lubitu possunt sibi Medicum deligere . Hinc apud Religiosos cætus , & præsertim apud Moniales , quæ uni , vel alteri Medico sunt addictæ , persæpè audiuntur querimonie , quòd sibi non liceat pro genio Medicum habere curantem . Profectò nihil agro est perniciosius , quàm si Medicus illi sit parum gratus , interdum etiam odiosus . Cum ergo tam varie sint hominum temperaturæ , ac effectus , Medici sagacis , ac industri erit ,
si ad

si ad genium, & mores ægrotantis se componat, ut ægri affectum lucretur. Medicorum non pauci hoc pacto versutia magis, quàm peritia, non modicam auctoritatem, & fortunam sibi conciliarunt. Doctissimus Gaspar A. Reyes in suis Quæstionibus, hanc habet satis curiosam, & elegantem. Quare Medici indocti, & rudes empyrici, & pseudomedici, non rarò vulgo magis placeant, quàm docti, & sapientes.

Verùm homines sensuales, & intemperantes (quales plerique sunt, volentes suos appetitus satiare, & gulæ indulgere) etsi videant ab intemperantia se malè subinde tractari, nihilominus vitam sobriam refugiunt, quia inquiunt, *melius est obsequi appetitui, & decem annos minus vivere, quàm naturam suam assiduè frænare*, sed non considerant quanti momenti sint homini decem anni vitæ, & sanæ vitæ in ætate matura, qua maximè perficitur & viget prudentia, & sapientia, & omne virtutum genus, quæ nisi in illa ætate perfectæ esse nequeunt. Et ut de cœteris taceam, nonne omnes penè eruditissimi libri quos habemus à suis Auctoribus ætate matura, & illo decennio quod illi præ gulæ suæ voluptate nihili æstimant conscripti sunt?

Præterea dicunt isti sensuum servi, vitam ordinatam rem esse adeò difficilem, ut servari nequeat.

queat . Ad hoc respondeo , Galenum illam servasse , & loco optimæ medicinæ habuisse : Platonem quoque & Isocratem , & Ciceronem , aliosque plurimos veterum , & nostra ætate Paulum Tertium , & Cardinalem Bembum , qui idcirco tandiu vixerunt , & è nostris Ducibus Landum , & Donatum ; aliosque plurimos inferioris conditionis , non solum in Urbe , sed etiam in vicis , ac pagis . Itaque cum multi olim illam tenuerint , & modò adhuc teneant , non est res , quæ non à quolibet præstari queat : præsertim cum hic non sit opus multis , aut exquisitis rebus , sed tantum ut quis incipiat , & sensim adsuescat .

Nec obstat quòd Plato dicat , eos qui in Republica versantur , non posse vitam ordinatam tenere , quia sæpè opus est calores & frigora , & ventos , & imbres , & nives ac varios labores perpeti , quæ non conveniunt vitæ ordinatæ . Respondeo enim hujusmodi incommoda non esse magni momenti (ut supra ostensum est) si vitam sobriam agas in cibo & potu , quod facile est iis , qui in Republica versantur , & maximè conveniens , tum ut à morbis , qui functiones publicas impediunt , se præstent immunes , tum ut mente in omnibus , quæ occurrunt , negotiis magis vigeant .

Nemo ferè est , quodcunque vitæ genus elegerit , qui
sene-

seneſtam animo non præſumat , eamque facilem , ve-
getam, operoſam , qualem Heſiodum habuiſſe ferunt, non
exoptet , at perpauci ſunt , qui viam , qua ad bujuſ-
modi ſeneſtam ſit eundum , velint capeſcere , idcirco
in qualibet Civitate non pauci ſpectantur ſenes , ſed qua-
les deſcribit Juvenalis Satira decima ; at perpauci ſunt ,
qui forti & valida ſeneſta ad publicum bonum apta
perfruantur ; Plato propterea ſenes à Reipublicæ admi-
niſtratione removendos volebat , quia ut plurimum mor-
boſi ſint . Qui merent in Caſtris ob varium vitæ genus ,
aliquando lautum , ſæpius tamen inter famis ac ſitis to-
lerantiam traductum , perrarò facilem ſeneſtam aſſe-
quuntur , ſic pariter qui in agris exercentur , & qui in
Urbibus , mechanicis artibus , & laboribus ſunt addi-
cti Forſan ſoli , qui Palladis ſtudiis ſe devoverint ſor-
tem hanc aſſequi poſſunt , ſi juſtum vitæ regimen ſer-
vare velint , ut tale ſenium poſſideant , in quo ad pu-
blicam utilitatem Opera edant , doctiora, ingenioſiora ex
quibus vitam poſthumam adipiſcantur . Hippocrates
jam ſenex opus conſcripſit Aphoriſmorum , ſeu potius
Oraculorum , Galeni quoque Opera ſenilia , clariora
ſunt , Valleſius Filippi ſecundi Hiſpaniarum Regis Ar-
chiater , in extremo ſenio Librum composuit de Sacra
Philoſophia , Sanctorius noſter aureum Opusculum de
Medicina ſtatica longævus conſlavit , Harvejus An-
gliæ Democritus , ad ſeneſtam vergens , divinum il-
lud Opusculum de motu ſanguinis concinnavit , atque
edi-

edidit , & annum habens septuagesimum tertium Libellum de generatione animalium conscripsit . In aliis quoque facultatibus idem evenisse erudito cuique satis constat . Secus autem evenit iis , qui cæco quodam impetu rapti Opera juvenilia edere voluerint , perrarò enim fit , ut eos in maturiori ætate pœniteat , ac tristes animi morsus sentiant , ubi interdum suos juveniles ausus revivunt , aut illorum subit recordatio , sic olim de suis Carminibus Ovidius .

Cum relego scripsisse pudet , quia plurima cerno ,

Me quoque qui scripsi iudice , digna lini .
Vitæ igitur sobriæ suo tempore ac loco susceptæ , fructus jucundissimus est senectæ , sed præcipuè illa , quæ viridis , & cruda appellatur , quam sortem non expectent literati homines mensarum frugalium osores , qui enim inter musarum sacra , ac simul inter Bachi , & Veneris delitias , juventam , & virilitatem traduxerit , postea vetus vietus , senex veterinosus , colore mustelino , uti Comichus in Eunuchò , in præmortuo corpore , mortem potius , quàm vitam producet .

Obiiciunt aliqui , qui vitam agit regulatam , comedendo semper infirmorum cibos , & exigua quantitate , quid faciet in morbis ? qualem diætam capisset , cum eam anticiparit sanus ?

Re-

Respondeo primò : natura , quæ hominem nititur conservare quantum potest , nos docet quomodo in morbis debeamus nos gubernare , nam subito tollit appetitum , ut non comedat nisi parum , ipsa enim parvo est contenta . Unde infirmus sive antea vitam regulatam tenuerit , sive non , cum infirmus est , non debet vesci nisi cibis morbo congruentibus , idque multò minore mensura , quàm cum esset sanus . Si enim priorem mensuram servare vellet , naturam , quæ jam morbo gravata est ac debilitata , opprimeret .

Secundò respondeo & melius , eum qui vitam sobriam sectatur , non posse in morbum incidere , imò rarò , & exiguo tempore se sentiet indispositum , quia ratio illa vivendi sustulit mali causam . Causa sublata , tollitur quoque effectus , nempe morbus .

Nostris quoque temporibus non desunt qui frugalem , ac temperatam vitam degant , & facilem longævitatē obtineant , cujus veritatis testes sunt , quidam Religiosi Cœtus , in quibus homines eodem sacco obducti nudipedes incedunt , & super stramenta angustis in cellis , vel furente Syrio somnum captant , ex iis non paucos visere est , septuagenarios , octogenarios , fortes , & robustos , qui non nisi jejuniis frequentibus ac parcitati victus , licet non semper laudabili , fe-
E li-

licem senectutem acceptam referunt. Perdoctè autem Operis Auctor difficultatibus occurrit, quas in scenam adducunt, qui sobriam vitam cane pejus, & angue odio habent, corrui enim illorum ratio dum ajunt, iis, qui tam arctis temperantiæ legibus se addixerint, ubi egrotant, ob virium languorem medicamenta administrari non posse, ideoque magis periclitari, nam ut rectè ait Scriptor noster, vel non tam sæpè egrotant, vel non tam gravibus morbis plectuntur, in illorum enim corporibus, neque pletorica, neque cachectica diathesis existit, ut morbi in iis non reperiant, in quo malitiam suam exerceant, addam ego illorum fortunæ adscribendum, quòd ob fractas vires usurpari remedia non possint: Hippocrates in primo Aphorismorum; scripsit, senes febribus non adeò acutis corripì ut juvenes, cum frigidum sit illorum corpus, neque inflammationibus adeò obnoxium. Rarius itaque, & minus graviter à morbis afficiuntur, qui sobrietatis leges servant, quàm qui Autonomiæ student, quibus nempe extra naturæ lineam longè abducta est humorum temperies; quòd si aliquando à causis externis, uti ab aere, cujus usus est indispensabilis, in quibusdam constitutionibus Epidemicis, & ipsi læduntur, non adeò graviter tamen afficiuntur, ut qui lautè, & opiparè vivunt, in quorum corporibus morbi epidemici reperiunt, unde feritatem suam exerceant, quòd idem quoque in pesti-

len-

lentia evenit , quæ pinguiore victimas sibi mactari exoptat .

Senes pestilentiam minimè sentire scripsit Plinius Libro 7. H. N. Cap. 50. quod non aliam ob causam fieri putarim , quàm quòd corpora senum sicca sint , nec externis impressionibus tam obvia , uti juvenilia corpora , quæ laxiora sunt ; rationem aliam affert Julius Caesar Zarottus de Medica Martialis interpretatione , putat enim pestilentiam morbum calidissimum esse , ideoque senum corpora minus afficere . Extat apud Martialem Libro tertio Epigramma facetissimum in mulierem quandam nomine Veturinam , quæ licet vetula , & rugosa catulliebat , gestiebatque ut nuberet , dum itaque in illam variis scommatibus jocatur , hosce habet versus .

Cum bruma Mensেম fit tibi per Augustum ,

Regelare nec te pestilentia possit ,

Audes ducentas nupturire post mortes .

Variis rationibus contendit Interpres , quas hic referre non vacet , ostendere pestilentiam morbum esse calidissimum , ideoque ex mente Martialis ipsam pestilentiam ineptam esse , ut fœminam illam ob senilem ætatem perfrigidam , posset calefacere ; ingeniosè quidem Interpres , sed cui non tam facilem assensum largiri quis possit pestem morbum calidum esse , cum sepius paucam febrem habeat adjunctam , ut Medicis etiam imponat , sed pestem senes minus corripere ,

seu minus afficere, eò quòd senilia corpora squallida sint, & sicca. Id ipsum quoque in pestilentiis, quæ animalia interdum corripunt observare est. Vidimus annis elapsis in gravi epidemia, quæ Bovino generi bellum ad interuersionem usque indixit in tota continenti Serenissimi Veneti Dominii, (quod morbi genus hoc anno quoque magno populorum damno per totam ferè Italiam acriter serpit, ac potissimum in Agro Romano) vidimus inquam Boves pinguiore, & magis torosos à morbo pestifero promptius corripì, quàm Boves vetulos, & strigosos, uti in *Dissertatione*, quam in Patavino Lyceo habui, & publici juris feci, inter cætera phenomena adnotavi.

Quare cum vita ordinata adeò sit utilis, adeò virtuosa, pulchra & sancta; digna est quam omnes amplectantur, præsertim cum facilis sit & hominis naturæ maximè consentanea. Nemo qui illam sectatur, astringitur ut tam parum comedat, aut bibat quàm ego, nemo vetatur vesci fructibus, pisce, & aliis, quibus ego non vescor. Ego parum comedo, quia tantillum satis est parvo & debili meo stomacho. Abstineo fructibus, pisce, & similibus cibus, quia mihi nocent: qui verò talibus juvantur, possunt, imò debent illis uti; tantum abest ut sint vetandi. Cuilibet tamen cavendum, ne maiorem quantitatem etiam commodissimi cibi, vel potus assumat, quàm ven-

tri-

triculus ipsius facile possit concoquere . Unde qui nullo cibi , vel potus genere offenditur , *ei sola quantitatis regula , non qualitatis est servanda , quæ res factu est facillima .*

Nemo hic mihi obiiciat , multos reperiri qui etsi inordinatissimè vivant , sani tamen ad ultimos vitæ terminos perveniunt ; quia cum hæc res sit incerta , periculosa , & rarissimè accidat , non debet ejus fiducia nos inducere ad vitam inordinatam . Non est prudentis , tantis se exponere morborum , & mortis periculis , ac incommodis , spe eventus felicitis , qui rarissimis obtingit . Magis securus est vitæ , senex pravæ complexionis , tenens vitæ regulam , quàm juvenis robustissimus absque regula vivens ; qui tamen probi est temperamenti , potest cum recto vitæ ordine longius producere vitam , quàm qui est pravi . Et potest interdum fieri , ut homo sit tam boni , & firmi temperamenti , ut etiam absque tanta regula possit vivere sanus annos plurimos , & mori in extrema senectute per puram resolutionem , sicut Venetiis accidit Procuratori Thomæ Contareno , & Paduæ viro Nobili Antonio Capodivacca . Sed talem vix unum invenias inter centum millia . Unde quod ad alios attinet , si quis ex illis diu sanus vivere exoptat , & absque dolore , & molestia mori per resolutionem . Hoc enim modo , non aliter , potest

test frui fructibus talis vitæ , qui sanè sunt plurimi , & singuli eorum maximi estimandi .

Si quis me consuleret , quo ciborum genere , qua quantitate , quoque tempore uti debeat , ut sanitatem quantum fieri possit sartam tectam conservet , ego suaderem , ut potius stomachum suum consuleret à quo nimirum seniora consilia posset referre . Sic Quintilianus , ut dignosceret , num Oratio , concinna , & accommodata futura esset audientibus , dicere solebat , aures meas consulo . Regula itaque Policleti erit stomachus , ut qui sobriæ vitæ se dederit , secum penset , quid ferre recuset , quid valeat stomachus , ac præsertim in id incumbendum ne nimio onere gravetur , licet quod assumitur optimæ sit notæ ; satis vulgatum est illud , quod omnis repletio sit mala , panis autem sit pessima . Non minus quoque contra sobrietatis leges peccatur ab iis , qui famis tolerantia putant sanitati , & vitæ longævæ velificari , fermentum enim stomachicum , placenti ventriculi insitum , chilo ad vias suas ablegato , sabbatum nullum agnoscit , sed continuò agere vult , & in ipsas ventriculi tunicas rabiem suam exercet , atque ex toto corpore humores allicit in quos agat . Sic Hippocrates Ventriculum mari assimilabat , quod dat omnibus , & accipit ab omnibus , præterea famem bilem exacuit , & hominem morosum reddit , unde plantinum illud in proverbium cessit , famem , & moram

ra bilem in nasum concidunt . Hanc ob causam unicam comestionem in die naturali damnabat Hippocrates , cum ex hujusmodi abstinentia corpus excitetur , & alimenta postea non satis commansa avidius devorentur , atque ulterius alvus sistatur , in corpore igitur sano vitanda est fames , & fermento cibum exposcenti auscultandum .

Primò , quia efficit ut humores in corpore sint puri , & benigni , quo fit ut non permittat fumos è ventriculo ad caput efferri . Unde ulterius sequitur , ut tali homini cerebrum sit purum instar speculi , & mente ubique vigeat . Itaque facile ex infimis istis , & terrenis ad divinarum rerum sublimes ascendit considerationes , cum summa animi voluptate , & consolatione ; eaque cognoscit , quæ aliàs numquam potuisset cogitare , nimirum quanta sit Dei potentia , sapientia , & bonitas . Hinc descendit ad naturam corporalem eamque cognoscit esse opus divinum . Videt & manu tangit ea quæ in alia ætate , & cerebro minus purgato non potuisset unquam videre , vel tangere . Tunc videt turpitudinem vitii , in quod cadit is , qui affectus humanos nequit domare . Tunc cognoscit triplicem illam cupiditatem , quæ nos ab ineunte ætate comitatur , carnalis voluptatis , honoris , & divitiarum , quæ in senibus

vitæ intemperatæ crescere solet . Hanc is , qui non sensum , & appetitum , sed rationis ductum longo usu consuevit sectari , facile temperat , & cohibet ; ita ut ab ea non magnopere infestetur . Deinde cum se videt ad terminum tendere , & resolutioni propinquum , non concipit inde animo mœrorem , quia cum sciat Dei beneficio , relicto vitio sectatum virtutem , sperat per Christi Redemptoris nostri merita mori in eius gratia , & æterna frui beatitudine . Accedit quòd videat se jam ad id ætatis pervenisse , ad quod paucissimi pèrtingunt , & mortem propinquare non cum impetu , & ex improvise cum acerbis doloribus , sed leni , & benigno passu , solius humidi radicalis , quod instar olei lucernæ sensim minuitur , consumptione ; quòd fit ut ipse suaviter sine dolore , ab hac vita terrena , & mortali , ad cœlestem , & æternam transeat .

O' Sanctam & verè felicem vitam ordinatam , meritòque ab omnibus colendam : O' infelicem , & detestandam vitam inordinatam , quæ tantis malis genus replet humanum ! Pulchra vox & amabilis , *Vita ordinata* , *sobrietas* , *temperantia* : sicut è contrario foeditatem sonat , *Vita inordinata* , *crapula* , *intemperantia* . Et tale discrimen inter hæc cernitur , quale inter vocem , *Angelus* , & *Diabolus* .

Haftenus explicui causas , per quas me ab in-
tem-

temperantia vindicavi , & vitæ sobriæ addixi , & modum quem in ea re tenui , & quid inde mihi acciderit : & commoda quæ illa suis affeclis præstat .

Summatim temperantia in victu , sanitatis , & longævitatis basis est , & munimentum , ex qua postea tot beneficia obtinentur , quæ vitæ sobriæ Auctor hoc in loco refert , qualia sunt prudentia sapientia , atque etiam euthanasia , ubi enim quis vitæ lineam inmoderationis cancellos rectam , & irretortam produxerit in extremo senio , cum necesse sit fati concedere , nullam violentiam patietur , & anima placidè e suo ergastulo , in quo conclusa erat , ad superos evolabit , si valere vita est , non vivere . Profectò eorum , qui temperantiæ leges ritè observant , & procul à Medicis , & Pharmacopœis degunt , vita verè appellanda est , non ita verò , qui ob intemperantiam in symposiis , commensationibus , sive lectulo affixi , sive continuæ sessioni addicti vitam precariam duxerint .

Præter dicta incommoda unica comestio in die naturali , & crebra jejunia , id quoque habent , ut oris graveolentiam inferant . Quam ob causam ora hominum , qui nihil ederint , sed jejunarint graveoleant , quæsit Aristoteles Sectione decima tertia , Problemate septimo , cujus rei rationes quilibet videre potest apud eundem Aristotelem , Aphrodisæum , Septalium , & alios .

alios . Satis lepidum Martialis Epigramma extat in Bassam mulierem , cui graviter foetebat anima , referens enim varias graveolentiae differentias , eam memorat , qua olent jejunia Sabatariorum , atque malle se Bassam omnes illos odores olere , quam eum quem olebat . Cur autem Poeta Judaeos sagillet mentione facta de illorum jejuniis , id effecisse crediderim , eò quia nulla natio ex Religionis instituto severiora servet jejunia , dum à qualibet re esculenta , & potulenta , ultra viginti quatuor horas omninò abstinent , unde magis ipsis , quam aliis graveolet spiritus , & praesertim per aestatem , quando sollemnia jejunia instituunt , & canicularibus diebus fervent , arent enim illorum linguae & ventriculus praefervore bilis , & aliorum succorum , unde halitus , quos ab ore expirant , non possunt , quin malè oleant , & eò magis in picrocolis , quam ob causam Ballonius Cons. Libro secundo , Cons. 16. iis , qui abundant amara bile , jejunia vitanda esse jubebat ; tempore autem Martialis multi Hebraei Romae degebant , & illorum instituta erant nota . Longam itaque inediam , & protracta jejunia , graveolentiam oris adferre , satis perspectum erat , unde etiam Ovidius Libro tertio de Arte amandi ,

Cui gravis oris odor, nunquam jejunia loquatur .

Sed quidam sensibus dediti , & parum rationi obsequentes obiciunt , non esse optandam longam

vitam, eò quòd post sexagesimum quintum ætatis annum, non possit dici *Vita viva*, sed *vita mortua*. Verùm hi errant graviter ut nunc ostendam ex me ipso, narrando mea oblectamenta, & voluptates, quas in hac mea ætate 83. annorum capio, quæ tales sunt, ut passim me homines felicem judicent.

Condonandum quidem esset iis, qui post 65. annum, fatius esse ajunt è viventium statione eximi, quàm vitam producere ad miseriam inter varia morborum genera, iis inquam condonandum esset, si juventutem ac virilitatem, ab iis effectibus, qui luxui, & intemperantiae deditos comitantur, immunem traduxissent, & quàm malè plectantur, qui genio suo indulgent, & quàm rarò sexagesimum annum attingant, nemo non novit, potior ergo conditio eorum erit, qui temperantiae, & sobrietatis legibus se dederint in ipso juventa flore, ut omnes ætatis annos irretorto cursu percurrant. Septuaginta anni dies hominis, in potentatibus autem octoginta, sic legimus in Psalmo, à quo dicto non multum abludit, quod de annis climactericis apud Philosophos scriptum habemus, quos annos scalares appellant, inter quos sunt septenarii, & novennarii, unde 63. annus, utpote productum septem, & novem, magnæ dignitatis & contemplationis est; natura enim pro genio numerum septimum sibi elegit, unde sicuti

morbi die 7. 14. & 20 in acutis crises suas moliuntur,
 in chronicis die 40; & 80, ita in cursu vitæ per
 septenarios procedit, idcirco annus septuagesimus, ut
 plurimum mortalis est vitæ finis, & inter climacte-
 ricos recensendus, octogesimus verò primus, qui pro-
 ductum est numeri novenarii, si in se ipsum multi-
 plicetur, & ipse climactericus est, sic Platonem
 ajunt 81 anno completo obiisse. Scio equidem non
 deesse, qui vim numeris inesse dicant, cum in rerum
 natura non sint nisi individua, numeri autem sint men-
 tis nostræ simplex opus, non esse tamen negligendam
 numerorum rationem, prudens consilium est, quando
 ipsemet Deus omnia in pondere numero, & mensura
 disposuit, & senarium esse voluit, quo Mundum con-
 deret, & septimo ab opere conquieverit. De numero
 sexto, qui inter numeros perfectos habetur, egregie scri-
 psit Divus Augustinus Lib. II. de Civ. Dei cum nu-
 merus senarius compleatur suis partibus, hoc est se-
 xta sui parte, ex tertia, & dimidia, quæ sunt unum
 duo, & tria, qua in summam ducta faciunt sex, sunt
 enim partes quatuor. Numerum itaque senarium, hoc
 est sex dierum, Divinam Sapientiam elegisse ait Vir
 iste Doctissimus, ut Machinam hanc, quam Mundum
 appellamus conderet, est autem numerus senarius ra-
 dix, & origo cæterorum numerorum, qui perfecti di-
 cuntur extra centenarium. Summus itaque rerum
 conditor, Mundum tanquam rem perfectam, nu-
 me-

mero perfecto conditum esse voluit, ipse perfectissimus.

Prospera utor continuè valetudine, & ita sum agilis, ut ex plano facilè equum conscendam, & altos gradus, & colles sublimes pedibus subeam. Deinde semper sum alacris, jucundus, & benè contentus, liber ab animi turbelis, & omni molesta cogitatione, quorum loco gaudium, & pax in corde meo suam fixere stationem. Non me tædet vitæ, quam ego magna mea voluptate transigo. Sæpè offertur occasio colloquendi cum Viris præstantibus, qui ingenio, moribus, literis, aliisque virtutibus excellunt. Cum talium deest copia, trado me lectioni alicuius libri eruditi, & postea scriptioni, id in omnibus inquirens, quo possim juvare alios quantum vires meæ permittunt. Hæc omnia facio pro meo commodo, & congruis temporibus, & in propriis ædibus, quæ præterquàm quòd sint in pulcherrima hujus eruditæ Civitatis (Paduæ inquam) regione, sunt valdè pulchræ, & commodæ, quales paucae hac ætate; secundum rationem architecturæ ita à me fabricatæ, ut non minus adversus æstum, quàm frigus serviant. Fruor simul meis hortis, iisque diversis, aquarum currentium rivis ad latus derivatis, in quibus magna sanè oblectatio. Fruor aliquot mensibus

sibus per annum oblectatione collis in montibus istis Euganeis, ubi & fontes habeo, & hortos, & domum commodissimam.

Satis fusè refert Scriptor noster, quibus oblectamenti senectutem suam traduceret, legendo nempe scribendo, venando, edificando, modò in Urbe, hoc est Patavii, modò ruri apud colles euganeos, ubi villam amœnissimam construxerat; sic Senex ille terentianus in Eunuchò actù 5. Ex meo propinquo rure hoc capio commodi, neque agri, neque Urbis odium me unquam percipit, ubi facias cœpit fieri, commuto locum. Non poterat sanè Vir ille Sapientissimus campos, & colles amœniores, quales sunt Euganei, ac Urbem clariorem, Musarum, Virtutumque omnium domicilium sibi deligere, ubi cum viris omnigenæ Doctrinæ peritissimis colloqueretur, & genium suum pasceret. Satis elegans, ac lectu digna est Senecæ Epistola 83. in qua Lucilio suo narrat, quid ageret iam senex, & quali tenore vitæ uteretur, nempe, inter varia studia, & honesta, tum corporis tum animi, sed cum summa semper victus sobrietate; Panis ficius, ajebat ille, & sine mensa prandium, post quod non sunt lavandæ manus. Extat in banc rem elegans Martialis Epigramma.

*Rure morans quid agam, respondeo pauca rogatus,
Luce Deos oro, famulos post, arva reviso,
Par-*

Partibus atque meis justos indico labores ,
 Inde lego , Phœbumque cio , Musamque laceſſo ,
 Hinc oleo corpus frico , mollique palæſtra
 Stringo libens animo gaudens , ac fœnore liber
 Pondero , potō , cano , ludo , lavo , cœno , quieſco
 Dum parvus lychnus , modicum conſumit olivi ,
 Hæc dat nocturnis mox lucubrata camœnis .

Fruor alia villa mea in plano ſita , quæ eſt
 pulcherrima , quia plurimæ viæ ſunt ita diſpoſitæ ,
 ut in mediam quamdam aream benè amplam con-
 currant : in huius areæ medio Eccleſia ſatis hono-
 rata , pro loci conditione . Interluitur hæc area flu-
 vio Brenta , utrinque magnis campis adjacentibus ,
 qui fertiles , & benè culti , multisque habitacu-
 lis ornati . Antea non ſic erat , quia locus erat
 paluſoſus , & malè ſanus , beſtiis quàm homini-
 bus aptior : Sed ego aquas deduxi , terram ſic-
 cavi , & aerem bonum effeci , unde homines eò
 concurrerunt , & ædibus ædificatis habitare cœpe-
 runt , felici ſucceſſu . Hoc modo locus ad eum
 ſtatum , multiplicatis plurimùm incolis , perductus
 eſt , quem hodie videmus , ut poſſim verè dicere ,
 me Deo dediffe Templum & Altare , & animas quæ
 ipſum adorent cuius rei recordatio maximum mihi
 adfert gaudium . Excurro etiam quot annis ad ali-
 quam è Civitatibus vicinis , ut amicorum , fruor
 aſpe-

aspectu & colloquio, & præterea Artificum præstantium in architectura, pictoria, sculptoria, musica, & agricultura, qualium hoc ævo magna copia. Inspicio eorum opera, confero ea cum antiquis, & semper disco aliquid, quod gratum nosse. Lustro palatia, hortos & antiquitates, loca publica, Tempia, & munitiones, nec quidquam omitto, unde possim discere, & voluptatem capere. Oblector quoque plurimum cum proficiscor, in ita & reditu considerando pulchritudinem locorum, & eorum situm, quorum alii in plano, alii in colle, vicini fluminibus vel fontibus, multis structuris & hortis exornati. Neque hæc oblectatio mihi sensuum obtusione redditur minor, quia omnes mihi sensus perfectè vigent, præsertim gustus; ita ut simplex cibus quovis loco magis mihi sapiat, quàm olim, cum sensibus & vitæ inordinatæ deditus, omnes deliciæ. Lectorum mutatio non mihi molesta: quovis loco benè, & quietè somnum capio: somnia pulchra, & jucunda. Sed hoc in primis oblectat, quòd videam felicem exitum fortiri conatum illum, huic Reipublicæ utilissimum, quo tanta locorum incultorum spatia reducuntur ad culturam, meo suggestu, & consilio inchoatum. Fui ego unus ex deputatis ad illius operis directionem, & mansi in locis illis palustribus, duos menses continuos in fervore

æsta-

æstatis , nec tamen inde fensu aliquid noxæ aut incommodi , tanta vitæ sobriæ , quæ semper & ubiquè me comitatur , est vis & efficacia.

Plaudit hic sibi Scriptor noster , beneficia referens , quæ in extrema senectâ , quam alii vitæ sæcem appellant , contulerit in rem propriam , & publicam , ait enim agricolationis studio , ea damna reparasse , quæ sua ipsius domus ob lites , & alia infortunia passa fuerat , ac præcipuè multa loca inculta , & palustria ad bonam frugem deduxisse , illa exsiccando , & cultoribus implendo , Templis quoque inibi constructis . Paludosa loca , quæ hyeme aquas habent , æstate verò tetram mephitim exhalant prorsus exsiccare , aquas aliò avertendo , opus sanè dignum est , & apud Romanos quoque fieri solitum , ut memorat Livius de Pontina Palude à Marco Lepido exsiccata , nam præter aeris salubritatem , annonam quoque & frugum abundantiam infert ; et nihil est , quod sit penitus utile , quod sua quoque non habeat incommoda ; etenim si huiusmodi rescatio fiat per deductionem aquarum in aliquod proximum flumen , non rarò magnæ sequuntur eluviones , sublati nempe aquarum huiusmodi receptaculis , ac veluti diverticulis , flumina etenim , cum tantum aquarum pondus sustinere nequeant , fractis aggeribus , ingentia terrarum spatia inundant . Olim Rhenus noster Italicus , qui in

H

Pa-

Padum ferebatur, disruptis aggeribus, per Bononiensem, Ferrariensem agrum, & Ravennatum quoque ad mare sibi viam fecit, qualem & jam nunc tenet, cum postea instarent Bononienses, & Ravennates, ut Rheno antiquus alveus in Padum restitueretur, Hercules secundus Dux Ferrariae ad id operis assentiri noluit, ne majori aquarum pondere Padum oneraret, contentus Fluviorum Regem minori fastu in Mare procurrere, alienus à veterum Romanorum ambitione, qui cum in Senatu ageretur de avertendis variis fluminibus, quæ in Tyberim aquas deferebant, decrevere nolle se Tyberim, præcisus undique ramis, minori gloria fluere.

Præterea certò speramus videre inchoatam, & finitam aliam molitionem non minoris momenti, qua conservetur nostrum Æstuarium maximum, & admirabile munimen charæ Patriæ, cujus conservationis ratio & modus à me (absit verò jactantia) est excogitatus, & sæpius huic Reipublicæ suggestus tum viva voce, tum scriptorum meorum lucubrationibus.

Meritò sanè Æstuaria isthæc, quæ Adriæ Regionam coronant, illius Munimenta laudatus Scriptor appellat, licet fluida, solidiora tamen, quàm altæ mœnia Romæ, hæc enim Urbs sola nunquam truces ho-

hostium vultus excidium minitantes adspexit, uti olim Roma, ac postremò Vienna. Quòd si aliquando Fortune Venetæ osores, illam convellere pertentarent, non nisi à longè, & irritò conatu id agere aggressi sunt. Quoad conjecturas, quas nonnulli ratiocinando afferunt, nihil moror, idem scilicet Venetiis eventurum, quod olim Ravennæ, nimirum fore, ut longo seculorum defluxu continenti jungantur, sed forsàn id fiet cum omnia.

Exitio dabit una dies, multosque per annos
Sustentata ruet moles, & Machina Mundi.

Quidnam autem egerit, quidve agendum proposuerit pro sustentanda Æstuarii profunditate, pro commercio, & commoda navigatione ad vicina loca, Scriptor non memorat, facile tamen putarim nil aliud fuisse, quàm a versionem aquarum, & fluviorum ab iis fluminibus, quæ navigationi inserviunt, ne scilicet ob nimiam arenæ copiam obstruerentur portus, seu derivationem per Canales arte factos ab iisdem fluminibus, sic in hunc finem in Medoaco flumine Anno 1611. ex decreto Magistratus, qui præsidet aquis cæpta est fieri constructio ampli Canalis in loco dicto la Mira, procul Patavio duodecim millia passuum, & protenditur ad viginti quinque millia passuum circiter. Talem autem revulsionem, sive derivationem aquarum, habitam pro securo remedio ad præservandos portus ne obstruantur, non solum non approbat, sed

perniciosa ostendit D. Benedictus Castellus Brixienſis, Urbani VIII. P.M. Mathematicus in Opere ſuo doctiſſimo de Aquarum fluentiam meſura, validiſſimis enim rationum momentis demonſtrat, flumina cum minori velocitate, & impetu feruntur, prope boſtia cum in Mare influunt, majorem arenofæ materie copiam deponere, ac ſatius eſſe immittere aquas in huiuſmodi flumina, ut majori impetu in mare procurrant, ſic enim ſibi canalem in Maris arena conſtruere, & obicem illum perumpere, quem Mare ſuo fluxu, arenam ad littus promovendo ſolet efficere. Præter hæc magna flumina id ipſum teſtantur, quæ poſt longos terrarum tractus emenſos, magno aquarum agmine in campos marinos irrumpunt, talis eſt Eridanus, quo ut Virgilius in 4. Georgicorum

—— Non alius per pingua culta

In mare purpureum violentior influit amnis.
ac eleganter Torquatus Taſſus

Che con più corna Adria reſpinge, e pare

Che guerra porti, e non tributo al mare

Hæ ſunt oblectationes & ſolatia meæ ſenectutis, qualis plane ſenectus multum præferenda eſt alterius juventuti & ſenio, eò quòd per vitam ſobriam, Dei gratia, ab animi perturbationibus, & morbis corporis ſanata, non ſentiat ea incommoda, quibus infiniti juvenes, & totidem languidi ſenes

nes miserè conflictantur . Sed & ex hoc , quo modo corpore & animo sim dispositus , cognosci queat , quòd hac ætate nempe annorum 83. composuerim lepidissimam Comædiam , plenam honestis jocis , & verborum salibus , quòd genus poematis solet esse partus juventutis , cui ob varietatem & jucunditatem maximè congruit , sicut tragædia fenectutis , cui ratione gravitatis & tristium eventuum quos proponit est accommodata ; nunc si Græcus Poeta laudetur , quòd anno 73. ætatis tragædiam conscripfit , & idcirco sanæ mentis & prudens judicatus , cur ego minùs videar felix aut sani judicii , cum 10. annis illo senior confecerim Comædiam ?

Ad commendandam sobriam Vitam redit Auctor noster , eo nomine , quòd ab animi passionibus hominem præservet , quod equidem rationi congruum est , ubi enim quis sobrietati vitæ assueverit , habeat necesse est humores ita ad invicem temperatos , bilem præsertim , & melancholiam , ut non tam faciliè in perturbationes , & tumultus inter se cieri possint . Quàm graves noxæ ex animi pathematibus humanis corporibus obveniant , jam superiùs dictum . In hanc rem legendus D. Guntberus Christophorus Schelamerus in Academia Kiloniensi Professor Primarius , in laudatissimo Opere De humani Animi Affectibus . Postmodum

verò transit Scriptor noster ad referenda oblectamenta quibus senectutem suam traduceret.

Ne qua verò desit meæ senectuti oblectatio, intueor assiduè spetiem quamdam immortalitatis in successione meorum posterorum. Cum enim domum redeo, invenio undecim nepotes, omnes unius patris, & matris filios, omnes sanissimos, omnes, quantum coniecere licet, literis pariter ac bonis moribus aptissimos, & valdè deditos. Recreor illorum cantu, & bonis moribus, & ipse canto sæpènumerò, quia clarior mihi nunc, magisque sonora vox, quàm unquam antea.

Ex quibus perspicuum est, vitam, quam ego vivo in hac ætate non esse vitam mortuam, tristem, morosam, sed vividam, lætam, jucundam. Neque si mihi optio detur, velim mutare ætatem; & corporis mei statum cum juvenili eorum, qui sectantur suos appetitus, etsi optimi sint temperamenti, & naturæ robustissimæ, quia tales quotidie sunt expositi mille morbis, & mortibus; sicut quotidiana experientia docet, & ipse in me sum expertus, cum juvenis essem. Scio quàm illa ætas sit inconsiderata, & propter caloris abundantiam animosa, & sibi ubique præfidens, spe bona in omni re, tum propter defectum experientie, tum quia se putant ad omnia satis firmos, & va-

& validos . Unde audacter se periculis quibuscvis exponunt , & abacta ratione , traditoque rationis imperio in manibus concupiscentiæ , quærunt ubique satisfacere suis desideriis , nec advertunt miseri , se hac ratione multos morbos , ac sæpè mortem præmaturam sibi accersere , quorum malorum alterum est tolleratu acerbum , alterum intolerabile & tremendum . Mors enim apparet intolerabilis omnibus sensuum , & carnis mancipiis , & potissimum juvenibus , quibus summum malum videtur , mori ante tempus . Eadem tremenda illis , qui peccata sua , quibus vita ista mortalis est plena , & vindictam divinæ justitiæ in pænarum æternitate considerant .

Ego verò contra ab utroque hoc malo sum immunis , à morborum metu , quia certus sum , non facile me posse in morbum incidere , morborum causis per sanctam medicinam sobrietatis excisis , a mortis anxio metu , quia tot annorum usu didici locum dare rationi . Unde non solum mihi turpe videtur , timere id quod vitari nequit , sed etiam spero cum ad illud punctum venero , non modicam , gratia Jesu Christi , sentire consolationem .

Præterea finis iste adhuc procul abest . Scio enim me (fortuitis eventibus sepositis) non moriturum , nisi per puram resolutionem , eò quòd per vitæ meæ

regulam omnes alios aditus morti occluserim. Pulchra & desiderabilis mors, quam natura nobis affert via resolutionis. Cum enim natura vinculum vitæ nostræ effecerit, facilius invenit modum illius solvendi, & dat majores inducias, ut lenissimè solvat. Talis mors non obvenit nisi post longissima ætatum spatia, & vi summæ debilitatis, quia sensim longo temporis tractu eò rediguntur homines, ut non possint amplius ambulare, nec etiam, nisi difficulter, ratiocinari, fiuntque cæci, surdi, curvi, à quibus malis per gratiam Dei video me adhuc procul abesse, & credo animam meam, quæ in hujus mei corporis statione nihil invenit nisi pacem & concordiam, tum inter humores, tum inter sensum, & rationem, non facilè ab ea recessuram, & multis annis opus fore, ut ab ea expellatur. Unde videor mihi certò posse concludere, me multos adhuc annos victurum prospera valetudine, fruendo hujus mundi adspectu, & pulchritudine, & sperando idem me facturum per gratiam Dei in altero, idque totum adminiculo virtutis, & sanctæ sobrietatis, cui me addixi, amicum me constituens rationi, & inimicum sensus, & appetitus, quod omninò cuilibet, facile est factu, qui vult vivere, prout decet hominem.

Superest ergo, cum vita sobria res sit adeò felix

lix, & nomen delectabile; possessio adeò facilis; conservatio ita certa & firma, ut omnes, qui ingenio præditi, ex animo moneam, horter, deprecem, ut hunc opulentissimum vitæ thesaurum obviis ulnis amplectantur. Qui thesaurus sicut omnes alias opes hujus mundi superat (adfert enim nobis vitam longam & sanam) ita dignissimus est, quem omnes ament, inquirent, & possideant semper.

Hic thesaurus est sancta illa sobrietas, grata Deo, amica Naturæ, filia rationis, soror Virtutis, socia vitæ temperatæ, modesta, nobilis, elegans, paucis contenta, ordinata, & suis functionibus distincta.

Quid hoc rei est unquam, quòd Avi vehementius suos Nepotes diligant, ac foveant, quàm Parentes ipsi, eoque magis, quò ætate sunt provectiores, quibuscum lubenter saltant, ludunt, plorant, & erga eosdem sunt indulgentiores, siquid comittant castigatione dignum. An quia, ut dici solet senes, repuerascant, an potius quòd ii, qui Nepotes habent, curis soluti, & rei familiaris administratione relicta, domi plurimum manere cogantur, illos aspectando, atque amplexando, in spem successionis, & duraturæ familiæ. Magnum sanè oblectamentum se percepisse ait Nobilissimus Scriptor ex undecim Nepotibus, iisdem parentibus

bus prognatos, quos ex fratre habebat, ipse cœlebs, quibus cum ludebat, saltabat, aliosque pueriles gestus agebat, dicere solitus, pueros usque ad quintum annum esse veluti mimulos. Curiosum est, quod apud Ptolomæum Commentariorum Libro 8. legitur de Masinissa Rege, qui pro simiis, & catulis, in Aula sua educabat complures puellios, quos postea triennio exacto ad parentes suos remittebat, aliosque denuò capiebat. Non exiguæ meberclè voluptatis, & solatii illi esse debuit, cœtum illorum puerorum, ejusdem ferè ætatis, inter se ludentium, clamantium, pugnantium interdum contemplari iis horis, quibus alii Principes Mimos, & Moriones, & alia propudia accersunt, ut horas ac tedium fallant. Socratem Philosophum adeò celebrem, cum pueris ludere non erubuisse, refert Seneca de Tranquill. Ani. non solum autem ad simplex animi levamen, id egisse ajunt, sed eodem tempore philosophabatur, mente concipiens ac divinans, quale futurum esset huius vel illius pueri ingenium, & mores. Idem quoque egisse summa voluptate perfusum se scribit Ludovicus Cornelius, dum undecim suis Nepotibus mensam coronatam adspiceret, ex illorum vultibus, dictis, responsis conjectans, quis ex iis ad arma tractanda, quis ad Rempublicam administrandam, quis ad Insulas, & sacram militiam natus.

Ex ipsa tanquam radice nascitur vita Sanitatis,
ala-

alacritas , industria , rerum honestarum studia , & omnes actiones dignæ animo benè morato , & composito ; ei favent leges divinæ , & humanæ , prout ab illa , tanquam nebula à Sole , fugiunt repletio , satura , crapula , humores supervacanei , vapores noxii , intemperies , febres , dolores , mœrores , & mortis pericula . Sua pulchritudine allicit animos generosos , securitate sua promittit omnibus amicam , & longam vitæ conservationem , sua facilitate invitat quemlibet cum exigua molestia ad obtinendas ejus victorias . Denique promittit se fore benignam custodem vitæ tam divitis , quàm pauperis , tam maris , quàm fœminæ , tam senis quàm juvenis . Divitem docet modestiam , pauperem parsimoniam , virum continentiam , fœminam pudicitiam , senem qua ratione mortem à se defendat , juvenem ut firmiorem spem vitæ habeat . Sobrietas sensus reddit purgatos , corpus agile , intellectum vivacem , motus expeditos , actiones promptas & faciles . Per illam anima veluti terreno pondere exonerta , experitur magna ex parte suam libertatem , spiritus suaviter discurrunt per arterias , sanguis blandè per venas diffunditur , & calor temperatus , ac blandus , facit temperatos , & blandos effectus . Denique nostræ potentiæ pulcherrimo ordine servant gratissimam harmoniam .

Varia hic enumerat bona, quæ vitæ sobrietas pariat & mala, quæ arceat; unum hic observo quòd Medicorum doctrinæ non congruit, ait enim in iis corporibus qui in victu sobrietatem servant, spiritum suaviter discurrere per Arterias, & sanguinem blandè per Venas diffundi, Erasistrati opinioni hærens, qui putabat spiritus vitales contineri in arteriis, sanguinem autem in venis, quem acriter redarguit Galenus in eo Tractatu, cui titulus, Quòd sanguis in Arteriis natura contineatur, non solùm enim in Arteriis continetur sanguis, sed perpetuo, ac rapido motu per illas fertur, solusque est qui partes nutrit, qui verò à nutritione reffiduus est per venas redux ad Cor remeat, si circulationis lex vera est, uti verissima, & ipsis sensibus obvia, sed vetustati prorsus ignota, quam Mundo patefecit Harvejus Angliæ Democritus, qui hujusce arcani in omnibus animalibus prima rudimenta hausit Patavii ab Aquapendente, & Paulo Sarpa.

O' sanctissima, & innocentissima Sobrietas, unicùm naturæ refrigerium, benigna mater humanæ vitæ, vera tam animi, quàm corporis Medicina! quantum te mortales laudare, quanto affectu, & promptitudine amplecti deberent, quia præbes illis modum, quo maximum hujus vitæ bonum, vitam inquam, & sanitatem tueantur! Utinam ipsis tua bona perspecta forent, præsertim iis, qui

qui vitæ sanctæ , & spirituali dediti , in Monasteriis contemplationi & orationi vacant. Quanto & ipsi , & eorum actiones summo Deo gratiores forent , si totos se ad te colendam conferrent . Quantum hunc Mundum , & Ecclesiam Christi exornarent . Nam in terris æstimarentur ut verè Patres Sancti , sicut olim habiti fuere antiqui Heremitaë , Religiosi , & Episcopi , qui præter vitam spirituales , etiam hanc sobriam servabant . Sicut hi vivendo hoc modo ultra 100. annos sæpenuerò ætatem extenderunt & multa miracula patrarunt , ita & illi facerent , eandem Ducem secuti . Essent præterea sani , contenti , alacres , ubi modò magna ex parte sunt morbi di , melancholici , inquieti , sua sorte non contenti . Et quia aliqui dicunt ista illis à Deo imitti , ut exerceat illorum patientiam , & ipsi pro peccatis pœnitentiam agant , ego puto illos decipi , quia non possum credere Deo placere ut homo opus & imago ipsius , quem tantopere amat , vivat infirmus , melancholicus , malè contentus , quin potius illi placet , ut vivat sanus , alacris , benè contentus . Sic enim vivebant Sancti Patres , & ita melius serviebant Divinæ Majestati , Orationibus , & sanctis operibus vacando . O quam pulcher esset hic Mundus , si tales essent Religiosi hujus temporis , quia nunc sunt plures

Re-

Religiones , & plura Monasteria , quàm olim erant , in quibus si regula Sobriæ vitæ servaretur , magnus esset venerandorum Senum , doctrina , & sanctitate eminentium numerus , quos Orbis suspiceret . Neque idcirco deessent vitæ , Ordini , & regulæ vivendi , quam Religio vel Monasterium statuit , sed potius hanc redderent perfectiorem . Nam in omni Religione concessum vesci pane , & bibere vinum , & interdum vesci ovis , & in quibusdam permissa etiam caro ; præterea variæ forbitiones , acetaria , fructus , & ovorum tortula ; qui cibi sæpè illis nocent , & aliquibus vitam adimunt , sed quia ab Ordine concessi , illis utuntur , cogitantes forsitan se peccaturos , si aliquid ex illis relinquerent . Verùm non peccarent , imò magnum bonum præstarent , si ubi trigessimum ætatis annum excessere , illos relinquerent , & inciperent vivere pane , & vino , cum panatella ex pane , & ovis cum pane . Hæc est vera ratio conservandi hominem à pravis Succis & humoribus , malaque complexione , estque multò laxior quam illa Sanctorum Patrum antiquorum in desertis , qui solùm fructibus silvestribus , & herbarum radicibus vescebantur , & aquam bibebant , & nihilominus diutissimè sani , alacres , & benè contenti vivebant .

Idem evenire Religiosis hujus ætatis , quibus
etiam

etiam hac ratione facilius esset ascensus in Cœlum, quod omni Fideli Christiano semper patet, postquam Dominus Noster, sparso pro nostra redemptione suo pretioso Sanguine, illud semel nobis aperuit.

Possem hic plura alia in commendationem vitæ sobriæ in medium adferre, sed quia non est mihi propositum conscribere panegyricum, finem facio, ut & ipse sim sobrius in hac causa, reliquis in aliam occasionem dilatis.

Absolvit tandem Tractatum suum Auctor noster, elogium vitæ sobriæ conscribens, ac beneficia referens, quæ ex illa ritè servata hominibus proveniunt, inter quæ potissimum longævitatē refert, exemplo Hæremicolarum, qui solis herbis, plantarum fructibus, & simplici aquæ potu ad integrā ferè secula vitam sanam producebant, quod idem ait nostris quoque temporibus eventurum Religiosis Viris, qui intra Claustra vitæ spirituali se addixerint, si sobriam vitam ritè servarent, quæ neglecta morbidum ut plurimum sunt, melancholici, inquieti, & sua sorte non contenti, neque excusandos ait, dum dicunt Deum sic velle illorum patientiam exercere, sed rectè dicit Auctor Deum velle homines esse sanos, ut illi serviant in lætitiis, idè non custodiæ sobrietatis pœnas luere. Ast Religiosos Viros, qui vitæ spirituali se devoverint secularibus vitæ commodis ob opes, quibus affluunt, libe-

beraliter uti novum non est ; observavit id olim & doluit D. Hieronymus , aspiciens nonnullos ditiores Monachos , quàm fuerant seculares , uti videre est apud eundem in Epistola ad Nepotianum de vita Clericorum , & Sacerdotum.

LUDOVICI CORNELII

AD REVERENDISSIMUM D.

D. BARBARUM

AQUILEJÆ PATRIARCAM
ELECTUM

EPISTOLA.

Reverendissime Domine:

HUmano intellectui divini aliquid inesse,
multa quidem palam faciunt, sed præ
cæteris modus quo homines per Epi-
stolas didicere amicis absentibus sensa sua com-
municare, ut inter se quodammodò videantur
colloqui, ad ingentem quoque locorum distan-
tiam, uti modò tecum facio. Hac igitur Episto-
la de rebus jucundis, & magnæ utilitatis verba
faciam, quanvis hac de re aliàs coram sermo ha-
bitus fuerit, non in hac tamen ætate, qua nona-
gesimum primum annum ago, quando nihil mihi
detrahunt anni, imò quò magis procedunt prof-
peritatem augent, quod multis summæ admiratio-
ni est, non ita mihi, qui causam novi, & demon-

K

stra-

strare teneor, post 80. annum, posse hominem in terris summa felicitate perfrui, qualis obtineri nequit, nisi nunquam satis laudata vitæ sobrietate Deo quoque gratissima, ut quæ sensum comprimat, & rationem elever. **M**odo ut exordiar, scito me convenisse hisce diebus multos in hoc Patavino Lyceo Professores, tum Medicos, tum Philosophos, quibus longævitæ mea erat perspecta, & satis notum, quomodo tam perfecta valetudine, & animi lætitia, memoria, intellectu; voce gauderem, & qua ratione in singulos dies octo horas impenderem, ut manu mea Tractatus ad publicum bonum conscriberem, multis horis deambulando, canendo, sicque diem traducendo. **O** Reverendissime Domine, si me preces meas ad Deum canentem, & Davidis exemplo chelim pulsanter audires, magnam sanè perciperes voluptatem. Mirabantur sanè paulò antè laudati Professores, quomodo de tot rebus diversi generis, & quæ multam exigent attentionem hac ætate possem scribere. Potes itaque mente concipere quanta animi voluptate perfundar. Unanimiter itaque pronunciarunt me jam senem in dies juvenescere, dum cæteri homines, qui annum attigerint 80, ad omnes ferè operationes sint inepti, & omni morborum genere malè plectantur, ac si quis fortè nullam patiatur corporis ægritudinem, memoria & intelle-

tellectu ut plurimum careat . Non omni tamen ex parte felix esse potest vita quam duco , quin aliquid incidat , quod illam perturbet . Quinquaginta ab hinc annis affectione quadam laborare coepi , quam non nisi ad occultam proprietatem referre possum , qualis affectio est , ut quotannis ineunte Luglio , per totum Augusti mensem abstemius fiam , ut nullum vini genus sine gravi noxa potare valeam , huiusmodi enim tempore vinum mihi prorsus hostile est , ac praesertim stomacho , quo alimento destitutus , quando ex aquis licet rite paratis alimonia nulla suppetit , magnam virium prostrationem patior , cum itaque sine vini potu nullum cibi genus mihi sapiat , circa medium Augusti mensem summa macie conficior , & ad luctandum cum morte penè deducor , cui malo ut occurrerem , curabam ut ex uvis praecocibus maturescentibus , vinum recens mihi compararem , quo mirifice trium dierum spatio recreari me sentio , mirantibus non parum Medicis , quomodo vinum recens non defaecatum , loco remedii esse posset , & proclamantibus non posse ultra unum , aut alterum annum vitam protendi , cum tamen ab huiusmodi praedictione jam anni 10. effluxerint , idcirco cum se delusos viderent , & me in singulos annos in melius proficere , magna eloquentia ,

tia, sed parum firmis rationibus, tam singulare munus, mihi vel à natura, vel ab occultis siderum influxibus concessum asseriebant. Magnam equidem esse vim eloquentiæ ultrò fateor, sed persuaderi non poteram, ut crederem aliunde id proficisci, quàm à suscepta, & observata virtus ratione. Alia quoque voluptate perfundime cognovi, mecum animadvertens longævitatē cum experientia vi pollere, ut indoctum hominem doctum faciat, cum experientia verum & stabile Scientiarum omnium sit fundamentum, certus quippe tale Medicorum assertum, esse omnino falsum. Vide quæso Reverendissime Domine, quàm facile hominum ratiocinia cadant, ubi falsis fundamentis fuerint superstructa. Demonstrare siquidem mihi perdifficile esset, non esse hoc peculiare donum, mihi à natura concessum, cum à cæteris nullatenus differam, & iisdem humoribus sim conflatus, imò cuique fœlicitatem hanc appetenti, non magnus est labor illam assequi si velit, homini enim præter sensum, rationem ac intellectum, Deus Optimus Maximus impertitus est, quorum ope se ad extremos usque vitæ fines sartum tectum servare possit, & quia quisque cum juvenis est sensui, & voluptati totum se tradere pro more habet, sciat propterea, ubi 40. annum attigerit, se juventutis favore, & stomachi

na-

nativo robore medium iter exegisse , postmodum autem descensum & declinationem ad senectam sibi superesse , quare necessariam esse in victu mutationem , tum in qualitate , tum in quantitate , ac meliorem ordinem servandum , fieri siquidem nequit , ut qui appetitui & voluptati indulgere velit , errata non committat , quæ mala ut cave-rem sobriæ vitæ me totum mancipavi . Fateri tamen licet , hujusmodi transitu à voluptuosa vita ad sobriam , me non parum laborasse , quare ad difficultatem tollendam , continentiam , quæ Divinum Dei donum est , suppliciter ab ipso Deo oravi , sicque paulatim ad frugalis vitæ castra me contuli , quæ postea mihi non admodum molesta fuit , quanvis non adeò validum temperamentum à natura sortitus essem . Quicumque igitur huic vivendi generi se velit adiacere , si firmo corporis habitu sit præditus , meo exemplo non tam arctis legibus se debet obstringere , sed liberalius ad vires sustentandas nutrire se poterit . Medici itaque qui sermones hosce meos , & rationes audierant me à veritate non aberrare ingenuè confessi sunt , junior tamen ex his Medicis , protestatus est rationem evincere , proposita mea vera esse , sed sibi rem fore difficillimam , cui ego reposui , mihi quoque rem perdifficilem fuisse , sed ubi honesti ratio sic exigit , opera , quæ Deo per-
gra-

grata sunt, licet ardua esse suscipienda, novit enim ille hominem, ubi 80. annum attigerit, à sensuum tyrannide liberum esse; constituit enim Deus humanæ naturæ longos vitæ fines, ac voluit cum, qui ad naturales vitæ terminos devenerit, sine labore, & anxietate, ab hac vita ad aliam immortalem per solam resolutionem migrare, ut mihi spes est Sanguine Sacratissimo Servatoris nostri, quem ipse fudit, ut animas ab hujusmodi penis eximeret. Dictis meis annuit Medicus ille juvenis, dixitque sobriæ vitæ se devovere velle & experiri aliquando, in senectute hanc animi quietem, & solacium. Desiderium quo flagrabam Vir Reverendissime tecum colloquendi, me prolixiorē fecit. Ajunt nonnulli, me oleum, & operam perdidisse, homines ad vitam sobriam amplexandam adhortando, ac hosce meos Tractatus Platonice Reipublicæ, cujus existentia non nisi idealis fuit, speciem referre, & si rationibus meis fidem non habent, credant saltem Experientiæ, quæ palam facit, me vitam multos annos hoc pacto servasse antequam Tractatum istum conscriberem, neque illum publici juris fecissem, nisi à quolibet servari posse fuisset expertus, jamque à non paucis accepi, quosdam, Tractatu hoc meo perlecto, hujusmodi vivendi generi, nec sine fructu se addixisse, quod igitur de Platonis

Re.

Republica obtrudunt , in hoc Tractatu de Vita sobria locum minimè habet , sed hujusmodi hominibus , qui sensibus , & voluptatibus potius , quàm rationibus auscultant , justa punitio est , si gravissimos morbos , atque interdum etiam intempestivam mortem sibi accersant .

Duo admiratione digna , quæ vix fidem mereantur observasse ait Nobilis Scriptor , nisi in se ipso fuisset expertus , unum quòd ab usu cinnamomi , quàm piperis se magis incalescere persentiret , alterum , quòd quotannis Julii , & Augusti mensibus à cuiuscumque vini genere tali aversione corripereetur , ut abstemius omninò fieret , & hanc ob causam succedente anorexia in summum languorem , & vitæ discrimen deduceretur , iis autem mensibus exactis à vino recenti prodigii ad instar cum sanitate in gratiam rediret . Cinnamomum vi pollere calorem acriorem excitandi , quàm piper , non admodum miror , piper enim est substantia nimis dura , & compacta , ut à stomachi fermento non tam facile dissolvi possit , si enim integrum assumatur , tale redditur , neque ex illo olei quidquam obtinetur , cinnamomum verò multum habet oleositatis , quæ naturæ amica subit venas , & lampadis vitalis pabulum est . Vulgaris autem observatio est , piperis modicè contusi , & fracti , quàm in pulverem tenuissimum redacti securiorem esse usum .
Mi-

Mirari autem magis licet, quomodo vinum vetus depuratum ac defœcatum prædictis mensibus, Cornelii nostri stomacho adeò hostile esset, recens verò septembris mense paratum adeò amicum, ut remedii loco esset, quando omnes, qui sapiunt, nisi cogat necessitas à vinis recentibus, quantum possunt, abstinent; qui veteri utuntur vino sapientes puto, ajebat Plautus in Cassina; locus extat in hanc rem apud D. Lucam cap. 5., ubi de vino veteri hæc dixit Servator noster: Nemo bibens vinum vetus, statim vult novum, dicit enim vetus melius esse. Experiamur itaque an quidquam in medium proferre liceat, quod probabilitatis specimen aliquod habeat. Hujus itaque anniversarii affectus gravis, ac insolentis, causam potissimam in abitum siccum, & squallidum, quem à vitæ sobriæ usu Vir Nobilis contraxerat, referri posse existimo. Cum enim à primordiis valdè imbecilem corporis constitutionem fuisset sortitus, & transitu à lautiori vivendi genere, ad vitæ sobriæ castra, omnino exsuccus, & junceus factus est, qualis siccitas postea per æstatem, sole dies referente siccos ita augescebat, ut major esse non posset; in hujusmodi autem statu ac tempore, vinum ex sua natura, ob partes spirituosas, quas habet, calorem vitalem, & fermentum stomachicum depascere potius aptum est, quam fovere, & pascere, sic ex Celsi monito æstate dilutius, hyeme meracius bibendum, hinc latran-
 te si-

te sirio omnes qui sapiunt à vini usu sibi temperant, ac ad tabernas confluunt, ubi ptisanæ, & aquæ ex acido limonum, aurantiorum, cerasorum, fragorum satis elegantes parantur, ubi liberaliter, & forsân etiam nimis se prouluunt. Quod autem vinum recens in hoc Nobilissimo Viro præ cæteris exhausto præsidii loco esset, ac tam citò stomachi robur instauraret, in acidum volatile, quod in uvis maturitatem nondum assecutis præpollet, referendum existimo. Scire autem oportet vina soli Patavini, quibus Nobilis Patiens utebatur, id peculiare habere quòd ex sua natura multum acidi volatilis obtineant ac in tinis citissimè summo fervore ebulliant, & paucos post dies facta despumatione, & partium præcipitatione clarescant, unde non solum plebs rusticana, sed urbana vinis novis, Augusti, & Septembris mensibus paratis, sine noxa utitur; id in hisce vinis recentibus observari, quòd ubi in doliis ad quindecim ferè dies ebullierint, ab ebullitione, & murmure omninò cessent, atque foramine concluso, suæ quieti ibi relinquantur, quod in cæteris regionibus non evenit, ubi vina per totam ferè hyemem in doliis perstrepere percipiuntur, antequam perfectam depurationem assequantur. Instaurato itaque à grata vini novi aciditate ventriculi fermento, quod à vino veteri in habitu corporis cæteroqui squallido, & magis æstuosis anni mensibus fuerat exustum,

mirum esse non debet ; si corpus postea renutriri
 inciperet , ut sit in iis , qui postquam longis levi-
 tibus intestinorum laborarint , ructu acido superve-
 niente , qui prius non aderat , licet macie confecti ,
 suae sanitati , & pristino nitori reduntur .

F I N I S.

I N D E X

RERUM NOTABILIMUM.

A

Abstemius quotannis fiebat Auctor, mense Luglio, & Augusto magno vitæ periculo. 73

Acidum volatile in uvis maturitatem nondum assecutis prævalet. 79

Æstuarium Venetum fortissimum à suis hostibus munimentum. 58

Æstate cur lentè ambulandum, præter quàm ad Solem, ratio redditur. 20

Aer salubris multum confert longævitati, & sanitati. 19

Animi pathemata morborum causa præcipua. 20

Animi pathemata sobriam vitam servantibus non adeò noxia quàm iis qui intemperanter vivunt. 21

Anni climacterici per septennarios & novennarios procedunt. 52

Anni unius spatium à variis malis veteribus sola victus sobrietate sanatus est Auctor. 17

Antiochi Medici jam senis qualis esset vivendi ratio. 34

Aquarum averfio à fluminibus, ne arenæ nimiam copiam in mare deferent, & portus obstruerent à nonnullis improbatur. 59

Armenta solo odoratu herbas bonas & malas distinguunt. 18

Asclepiades totam medendi rationem turbavit sola victus ratione instituta. 34

Auctor Operis undecim Nepotes habebat ex iisdem Parentibus natos, quorum consuetudine certis horis maxime delectabatur. 62

Avi cur Nepotes suos ament, magis quàm Parentes ipsi. 69

C

- Canalis dictus, il Taglio, factus ad avertendam aquam à Medoaco; ne arenam nimiam in Mare inferret, & portum obstrueret. 59
- Canicularibus diebus aquæ paratæ ex acidis valdè utiles. 79
- Cinnamomum cur Auctorem Operis magis calefaceret, quàm Piper. 77
- Cœna num liberalior prandio esse debeat. 35
- Comædia opus juvenum, Tragædia senum. 61
- Comestio unica in die improbatur. 47
- Confidentia ægrorum in Medicum quem elegerint, plures sanat quàm remedia. 36
- Consuetudinis potestas. 2
- Crapula pro vitæ elegantia habetur, sobrietas verò pro re fordida. 4
- Crapula peste ipsa perniciosior, dum tot homines è vita surripit. 6

D

- Democritus & Heràclitus utrique reprehensione digni. 22
- Deus Mundum numero perfecto condidit. 53
- D. Schelameri Opus de Humani Animi affectibus laudatur. 61

E

- Eridanus magno impetu in Mare procurrit, quia multis aquis abundat. 60
- Epicureorum solamen in doloribus. 22
- Epidemici morbi non tam facile corripunt qui vitam sobriam servant, quàm qui intemperanter vivunt. 42
- Exercitium, & usus frictionum contrarias habet vires juxta varium illarum usum. 19

F

- Flumina quò magis aqua abundant dum in Mare procur-

currunt, viam & canalem
in Maris fundo sibi fa-
ciunt. 60

Flumina quo magis lentè in
mare currunt plus arenæ
deponunt. 60

Fungi voluptuosum vene-
num dicuntur. 19

G

Galenus vitæ sobriæ fuit ob-
servantissimus, & rarò æ-
grotavit. 20

Galenus Liber de consuetudi-
ne, est inter ea quæ de-
siderantur. 4

H

Harmonica proportio in om-
nibus corporis partibus
in ipsis etiam pudendis
est admiranda. 31

Harvejus Auctor circulatio-
nis sanguinis, cujus tamen
prima rudimenta hausit
Paravii ab Aquapenden-
te. 68

Hæremicolæ olim longævi-
tatem à sola sobrietate ac-
ceptam referebant. 69

Hyeme meracius, æstate di-

lutius bibendum.

I

Jejunantibus cur ora graveo-
leant. 49

Jejunia picrocolis adver-
sa 50.

L

Longævitas & experientia
sunt potissimum Scientia-
rum omnium fundamen-
tum. 74

M

Massinissa Rex parvos pue-
ros alebat in sua Aula,
quos postea ad suas do-
mos remittebat ubi trien-
nium exegissent. 69

Medicus perfectus sui ipsius
quilibet esse potest, si ob-
servet quæ prosint, quæ
noceant. 53

Medicus familiaris utilior
est quàm extraneus. 33

Medici indocti & rudes em-
pyrici cur vulgò magis
placeant, quàm docti. 37

Medicamenta amethista ea
sunt

sunt quæ à crapula
præservant, vel factam
discutiunt. 7

Medicorum error, qui in
vulneribus, luxationibus
aliisque casibus externis
semper venæ sectionem
fieri volunt. 25

Medici priorum temporum
cum rationem reddere ne-
scirent ad occultas pro-
prietates & siderum influ-
xum confugiebant. 76

Melancholici cur ingeniosi.
11.

Monachos divitiis, & bonis
secularibus affluentes ar-
guit D. Hieronymus. 72

Mulieres pica & malacia la-
borantes ex vi consuetu-
nis res absurdas conco-
quunt ac dissolvunt. 3

Mutationem in victu exacto
anno 40. necessariam esse
ad vitam longævam. 75

N

Naturæ in homine incre-
mentum usque ad 40. an-
num solet esse, reliquum
tempus vitæ ad descen-
sum vergit. 79

Octavius Ferrarius Disserta-
tionem scripsit de Bono
Senectutis. 10

Opinio Auctoris dicentis
falsum esse dictum illud,
quod sapit nutrit, non
omniñò improbanda. 18

Opera literatorum facta in
senectute sunt ingeniosio-
ra. 39

Opus D. Guntheri Christo-
phori Schelameri de Hu-
mani Animi affectibus lau-
datur. 61

P

Paludum exsiccatio sæpè ma-
gnarum inundationum est
causa. 57

Palus Pontina olim à Roma-
nis exsiccata in gratiam
præcipuè salubrioris ae-
ris. 57

Perfecti numeri conditio
qualis. 52

Picrocolis jejunia adversa 50

Pillulæ Aleophanginæ inter
medicamenta acrepala
landantur. 7

Pi-

Piper eum minus calefaciat
quàm cinnamomum. 77

Podagræ verum remedium
vitæ sobrietas, exemplo
Francisci Pechii ostendi-
tur. 14

Q

Quilibet sui ipsius Medicus
perfectus esse potest. 33

Qualis sit numeri perfecti
conditio. 52

R

Religiosi Viri, & Monaci cur
ut plurimum variis mor-
bis obnoxii. 69

Romani veteres noluerunt
Tyberis ramos præscindi.
58

Rex Massinissa parvos pue-
ros alebat in sua Aula,
quos postea ad suas do-
mos remittebat, ubi
triennium exegissent. 69

S

Sanguinis circulatio vetusta
ti ignota, ab Harvejo de-
tectæ. 68

Sanguis Arteriosus solus est
qui nutrit partes, venosus
autem nequaquam, ressi-
duus est enim à nutritio-
ne. 68

Senectus in sano corpore
melior vitæ fructus est. 9

Senectus num fœx vitæ dici
possit. 10

Senes decrepiti cur sæpius
& liberalius prandere de-
beant, quàm cœnare. 35

Senes morboſi à Reipub. ad-
ministratione removen-
di. 39

Senes pestilentia rarò labo-
rant. 42

Senarius numerus primus
numerus perfectionis in
centenario, & radix alio-
rum numerorum qui per-
fecti dicuntur. 52

Socrates cum pueris salta-
bat ludebat, observans
illorum genium. 70

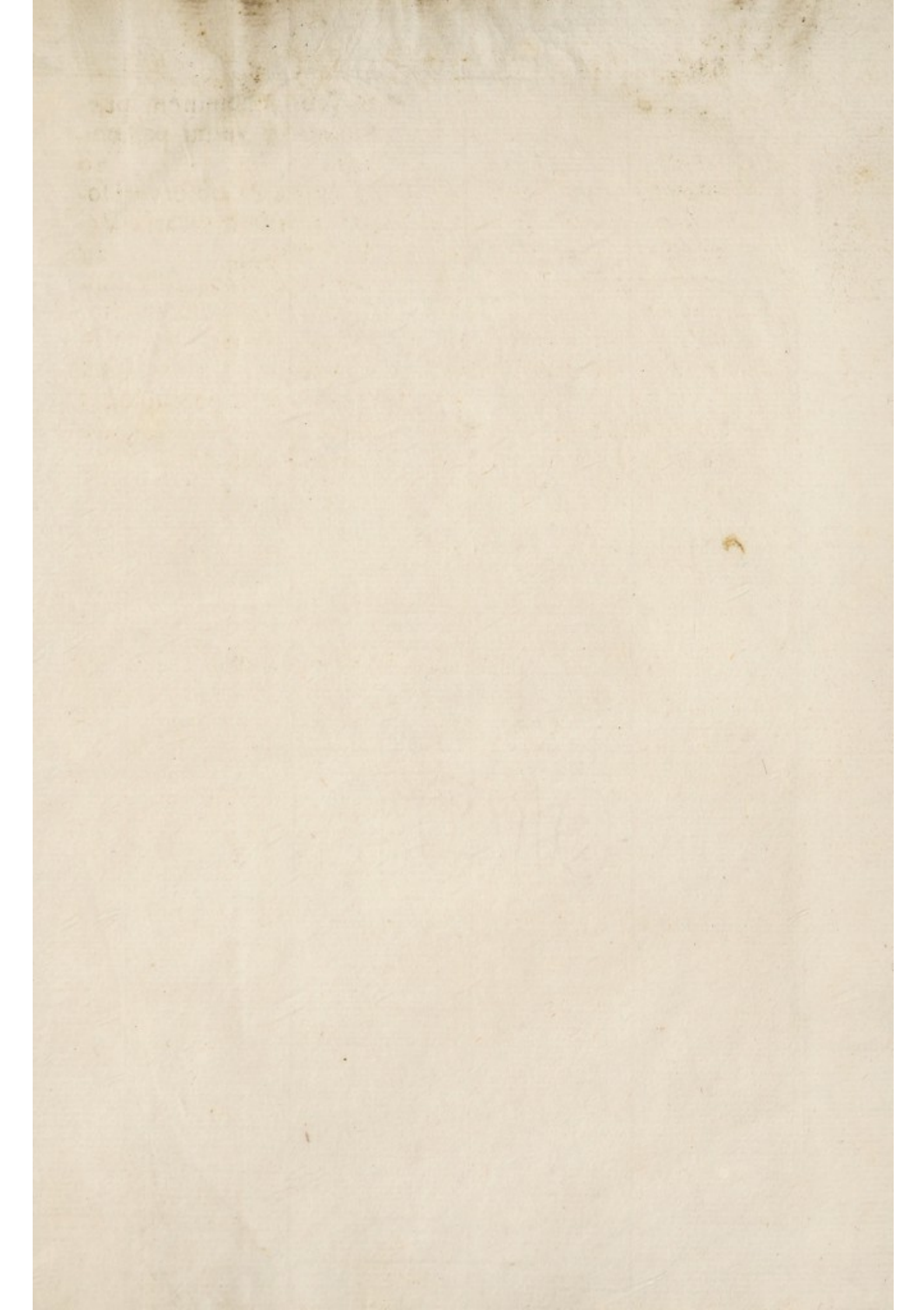
Sobriæ vitæ leges nimis ar-
ctæ ad bonum Reipub.
non conferunt. 27

Spero Speronius sobriam vi-
tam variis rationibus im-
probare contendit. 15

V
Ventriculus Mari similis. 46
Vinum recens cur interdum
 quosdam recreet à vino
 veteri afflicto. 78
Vinum vetus Auctori vitæ
 sobriæ erat valdè hostile
 æstivis mensibus, novum
 verò valdè salubre. 73
Vis consuetudinis ad ipsas
 quoque plantas extendi-
 tur. 3

Vita sobria hominẽ præ-
 servat ab animi passio-
 nibus. 20
Vitæ sobrietas observari so-
 lita interdum vicaria Ve-
 næ sectionis. 29
Urbis Venetiarum sola nun-
 quam vidit truces ho-
 stium vultus, uti aliæ
 Urbes. 58
Vulnera, parva percussiones
 leves in corpore impuro
 persæpe lethales. 25

Finis Indicis Rerum Notabilium.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mostly illegible due to fading and bleed-through.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mostly illegible due to fading and bleed-through.

Printed text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mostly illegible due to fading and bleed-through.

